

DOBOVÁ SLOVENSKÁ REGIONÁLNA TLAČ
NA VÝCHODNOM SLOVENSKU
V OBDOBÍ
PRVEJ ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKY
Z POHLADU HISTORIKA*

Peter Zmátlo

ZMÁTLO, Peter. The Periodical Slovak Regional Newspapers in Eastern Slovakia in the Period of the First Czechoslovak Republic in the View of Historian. In Ružomberký historický zborník II. Ružomberok : Filozofická fakulta KU, 2008, pp. 145-174.

Contemporary print in eastern Slovakia in the period of the first Czechoslovak Republic is an important source for historians, also affected during the period to rate the lives of educated and literate people. Author analyzes the personal choice of a number of contemporary newspapers and magazines based in eastern Slovakia in the interwar period from the perspective of the historian.

Contemporary press. Eastern Slovakia. First Czechoslovak Republic.

Tlač ako dobový historický písomný prameň má veľký význam pre prácu historika zameriavajúceho svoj výskum na novšie a najnovšie dejiny, či už národné alebo i všeobecné. Z hľadiska časového to platí pre obdobie 18. (vydávanie najstarších slovenských, resp. uhorských novín na území Horného Uhorska, teda Slovenska), ale najmä 19. a 20. storočia, kedy sa postupne zvyšovala produkcia, resp. vydávanie tlače (novín a časopisov) a tieto čoraz viac ovplyvňovali spoločenské dianie. Pri historickom výskume tohto obdobia moderných dejín skrátka nemôžeme dobovú tlač obísť, lebo opis a analýza tohto obdobia 19. a 20. storočia, a to pri akejkoľvek téme, by boli bez použitia tlače ako nevyhnutného historického prameňa neúplné. V pracovnej praxi niektorých našich slovenských historikov sa však táto zásada nie vždy dodržiava a mnohé témy sú spracovávané bez použitia dobovej regionálnej, resp. celoštátnej tlače, alebo je tlač ako prameň využívaná len v minimálnej miere. Je to značný nedostatok, pretože noviny a časopisy vydávané v určitej dobe a prostredí vypovedajú v mnohých aspektoch práve o časových a priestorových súvislostiach, v ktorých vznikali a existovali. Samozrejme, po zvážení všetkých rizík zo subjektívnosti a miery objektívnosti, čo záviselo od konkrétneho vydavateľa novín a ľudí pracujúcich v redakcii (šéfredaktor, redaktori, korektori, grafici).

* Štúdiá bola vypracovaná v rámci projektového grantu VEGA č. 1/3755/06 Regionálna tlač – jej význam a miesto v historickom vývoji Slovenska.

V našom príspevku sa budeme zaoberať naznačenými otázkami súvisiacimi s dobovou tlačou ako prameňom pre historika, konkrétne v období prvej Československej republiky (ČSR) na území východného Slovenska. Naším cieľom nie je opísať kompletnú bibliografiu všetkých novín a časopisov vychádzajúcich v tomto období v uvedenom regióne Slovenska, pretože tieto bibliografie už existujú, aj s kompletným personálnym obsadením redakcií, vydavateľov, rokov vydania a podobne. To je skôr práca bibliografická a žurnalistická, ktorá už je vykonaná. Budeme si skôr všimáť tlač ako historický prameň so všetkými úskaliami, teda pozitívami i negatívami ovplyvňujúcimi prácu historika. Urobíme skôr mikrosondu do niektorých titulov dobových regionálnych novín a časopisov s cieľom pokúsiť sa zistiť ich zameranie, resp. smerovanie v zmysle politickom, nacionálnom či kultúrnom a najmä ich vplyv na miestne i širšie vymedzené komunity, prípadne jednotlivé sociálne vrstvy. Budeme zisťovať, ako by mohol historik využiť konkrétny titul novín pre svoju prácu, t. j. aké témy by mohol spracovať na základe zamerania a obsahu jednotlivých novín a časopisov. Takýmto smerom sa bude uberať naše uvažovanie v tomto príspevku.

Na úvod pripomenieme, že v sledovanom medzivojnovom období podľa bibliografie novín a časopisov vychádzalo na východnom Slovensku spolu 102 novín a časopisov, okrem Košíc a Prešova. Len v Košiciach ich vychádzalo 248 a v Prešove 95, teda spolu na východnom Slovensku vychádzalo 445 novín a časopisov, pričom z hľadiska národnostného to boli slovenské, resp. československé, nemecké, maďarské a rusínske noviny a časopisy.¹ Po prevrate roku 1918 bolo dôležité na Slovensku, o to viac na východnom Slovensku (pripomíname Dvorcsakove snahy o odtrhnutie východného Slovenska), vydávať slovenskú, resp. československú tlač s cieľom získať pre československú štátnu ideu miestne mestské a vidiecke slovenské a pokúsiť sa i neslovenské (maďarské, nemecké, rusínske) obyvateľstvo. Silné pozície tu mala maďarská a nemecká tlač – na východe najmä na Spiši a tiež v najväčších mestách v Košiciach a v Prešove. Pre nové československé politické elity bolo dôležité vydávať týždenníky v slovenskom, resp. v oficiálnom „československom“ jazyku, ktoré by pravdivo informovali miestnych obyvateľov o dianí v spoločnosti, a to v československom duchu. Po prevrate na začiatku roku 1919 vznikali prvé slovenské regionálne noviny na území východného Slovenska, ktoré tak doplnili paletu miestnej neslovenskej tlače, najmä nemeckej a maďarskej, ktorá mala tradíciu v Košiciach, v Prešove a na Spiši. V spišskej oblasti (v Spišskej Novej Vsi) už 8. februára 1919 vyšlo prvé číslo slovenského týždenníka *Tatry* (vychádzal v rokoch 1919 – 1922), neskôr krátko vychádzal pod názvom *Naša Pravda*. V rokoch 1923 – 1933 vychádzal na Spiši slovenský týždenník *Podtatranská Slovač*, na Spiš zasahoval aj *Republikán*, od januára 1923 zmenil názov na *Republikán župy Podtatranskej* (už z názvu

¹Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919 – 1938. Zost. Mária Kipsová a kol. Martin : Matica slovenská, 1968. Presný počet je ťažko určiť, pretože v uvedených zoznamoch v tejto bibliografii sa niektoré tituly novín opakujú (pri prerušení a opätovnom vydávaní, pričom išlo o ten istý titul), niektoré zmenili názov, ale išlo v podstate o tie isté noviny a pod. Väčšina novín vychádzala kratšie obdobie, t. j. len niekoľko rokov či mesiacov, ale boli aj výnimky tohto pravidla – regionálne noviny vychádzajúce bez prerušenia takmer celé obdobie trvania prvej ČSR, napr. *Slovenský východ* vychádzal od 18. februára 1919 do 10. apríla 1937, potom pokračoval pod názvom *Novosti*.

vyplýva, že bol určený pre celé územie vtedajšej Podtatranskej župy, t. j. bývalé historické župy Oravy, Liptova a Spiša). Jeho pokračovateľom bol *Podtatranský kraj* (1934 – 1938). Na začiatku 30. rokov vychádzali *Spišské noviny* (1931 – 1933) a potom od roku 1934 *Spišské hlasy*. V Košiciach bol prvými slovenskými novinami v novom československom štáte týždenník *Slovenský východ*. V Šariši boli prvým slovenským periodikom po prevrate roku 1918 *Šarišské hlasy*, ktoré vychádzali len v poprevratových rokoch 1919 – 1920, podobne, ale ešte kratšie ako na Spiši *Tatry*. Medzníkom vydávania novín v Šariši bol rok 1930, kedy začal v Prešove vychádzať *Šariš*, významný regionálny slovenský týždenník. V Zemplíne, a to v Michalovciach, vychádzal po prevrate týždenník *Zemplín* (1920 – 1922), vo Vranove *Zemplínska stráž* (1922 – 1923). Dlhší čas, t. j. viac ako dva roky, nevychádzali na Zemplíne v sledovanom medzivojnovom období žiadne slovenské noviny.

Väčšinu z týchto regionálnych novín nebudeme analyzovať (s výnimkou *Šarišských hlasov* a *Zemplínskej stráže*), pretože patrili medzi nosné slovenské regionálne týždenníky na východnom Slovensku v medzivojnovom období a je potrebné sa im venovať podrobnejšie v osobitnej štúdií.

Naša sonda a výskum sa zaoberal týmito novinami a časopismi (zoradené abecedne, tak ich aj analyzujeme): *Cesta ku štěstí* (*Der Weg zum Glück*) – Společenský časopis pro rodinu a dům; *Divadelní svět* – periodický divadelní časopis; *Echo Východu* – neodvislý týždenník; *Košice* – vestník o kultúrnom živote v meste; *Košické noviny* – orgán politicky reformného hnutia československej inteligencie, neskôr *České noviny*; *Ludovýchovní vestník* – príloha Úradných novín župy košickej, neskôr Orgán Župného svazu osvetového v Košiciach (príloha Úradných novín župy košickej); *Náš ľud* – nepolitický národohospodársky a vzdelávací časopis, od 20. apríla 1932, č. 2 – 4 sa zmenil názov na *Náš východoslovenský ľud*; *Nový svet* (*Prešovské noviny*) – Neodvislý týždenník; *Rovnosť* – nepolitický-hospodársky mesačník; *Společenský rádce* (*Gesellschafts Ratgeber*) – odborný časopis pro kosmetiku – Kosmetischen Fachblatt; *Stráž Východu* – týždenník pre východné Slovensko a Podkarpatskú Rus; *Svojpomoc* – noviny roľníckeho družstva Svojpomoc v Prešove; *Šariš* – spoločenský a hospodársky nestranný týždenník; *Šarišské hlasy* – týždenný časopis pre hospodárske a kultúrne povznesenie obyvateľstva župy Šarišskej. Úradný orgán župana v Prešove; *Šarišské noviny* – nepolitický týždenník; *Východ Republiky* – politický nestranný denník; *Zemplínska stráž* – nepolitický, spoločenský časopis; *Zemplínske noviny* – národný a spoločenský týždenník; *Žiara Východu* – časopis Československej soc. demokratickej strany robotníckej.²

Cesta ku štěstí (*Der Weg zum Glück*) – společenský časopis pro rodinu a dům

Tento trojjazyčný časopis (obsah v slovenčine, češtine a nemčine) mal poskytovať každému dobré rady a pokyny pre upevnenie zdravia, ktoré je základom životného šťastia. To je parafráza úvodníka v prvom čísle, kde jeho autor tiež napísal, že „Marně může míti někdo poklady světa, bohatství, nemá-li zdraví.“

²Všetky uvádzané noviny a časopisy sme mali k dispozícii k štúdiu z Národnej knihovny Českej republiky v Prahe.

Príklady článkov: *Hlavné pokyny telesnej a duševnej hygieny*;³ Dr. K. *Wie erreicht man ein hohes Alter?*;⁴ HELEMAN, Erika. *Das beste Schönheitsrezept für Frauen*.⁵ Ďalšie články: *Osvädené smäsi liečivých čajů*, *Léčivá moc bylin*, *Jak si prodloužíme svůj život?*, *Med jako lék*, *Jasná mysl půl zdraví*, *Tajemství dlouhého věku*, *Ošetřujeme naše nohy!*, *Něco o spánku*.

Bol to spoločensko-osvetový časopis druhej polovice 30. rokov 20. storočia, pričom adjektívum osvetový by sme zvýraznili, pretože čitateľ sa v ňom dozvedel informácie najmä o pestovaní zdravia, hygieny, správneho stravovania a celkovo zdravého spôsobu života. Pre historika je to časopis vhodný na zistenie charakteristík návodov a odporúčaní na zdravý spôsob života tohto obdobia s cieľom dosiahnuť spokojný, vyrovnaný a dlhý život. Čiastočne možno zistiť úroveň vtedajších zdravotných a hygienických návykov, zdravého stravovania a pod.

Divadelní svět – periodický divadelní časopis

Bol to divadelný časopis písaný prevažne po česky, ktorý vychádzal raz týždenne. Obsahoval články z umenia, najmä divadelného. Nájde sa tu porovnávanie zvukového filmu a divadelného umenia (článok *Mluvíci film a divadlo*),⁶ programy divadelných predstavení, hudobných koncertov, prehľady o účinkovaní zahraničných a domácich divadelných hercov, presné popisy účinkujúcich, pravidelnú rubriku Novinky gramofónových desek. Uverejňovali taktiež texty divadelných predstavení, pozvánky na rôzne kultúrne podujatia (napr. na divadelný karneval v známom Schalkházi v Košiciach), programy kín (napr. košických kín Korzo a Forum). Bola tu uverejňovaná bohatá korešpondencia medzi kultúrnymi inštitúciami na východnom Slovensku, napr. pozývateľský list od členov Miestneho odboru Matice slovenskej v Prešove pre členov Východoslovenského národného divadla v Košiciach na vystúpenie do Prešova.⁷

Ďalšie články: J. C. *Poslání Východoslov. Nár. Divadla* (článok na pokračovanie);⁸ *O moderní hudbě*, ŽELENSKÝ, Karel. *Komedie hrané a prožitě* (článok

³*Cesta ku štěstí (Der Weg zum Glück)*, 1. júla 1936, roč. 1, č. 1, s. 2.

⁴*Cesta ku štěstí (Der Weg zum Glück)*, 15. septembra 1936, roč. 1, č. 4, s. 1.

⁵*Cesta ku štěstí (Der Weg zum Glück)*, 1. októbra 1936, roč. 1, č. 5, s. 1.

⁶*Divadelní svět*, 4. januára 1930, roč. 7, č. 2, s. 1-3.

⁷Východoslovenské národné divadlo v Košiciach prestalo chodiť na konci 20. rokov 20. storočia na zájazdy do Prešova z dôvodu nedostatku financií, ale keďže ich vystúpenia mali v Prešove veľký úspech, najmä u Slovákov a Čechov, apelovali prešovskí matičiari na stránkach tohto časopisu, aby predsa len do metropoly Šariša aspoň občas zavítali. K tejto téme pozri články v prešovskej regionálnej tlači od Dr. A. Križku: Bude hrať košické divadlo zase v Prešove? In *Šariš*, 8. februára 1930, roč. 1, č. 6, s. 6. V tomto článku opisuje spomínaný autor prednášku K. Želenského, vtedajšieho riaditeľa Východoslovenského národného divadla v Košiciach, ktorý prednášal v Čiernom Orli na pozvanie prešovských matičiarov a vysvetľoval, prečo prerušili divadelné účinkovanie v Prešove. V ďalšom článku *Košické divadlo v Prešove* (In *Šariš*, 5. apríla 1930, roč. 1, č. 14, s. 1) opisuje Dr. Križka obnovenie účinkovania košických divadelníkov (konkrétne členov operety) v Prešove od 1. apríla 1930.

⁸Autor v ňom napísal, že „časopis „Slovák“ ku príkladu vytýka řediteli Karlu Želenskému, že za celé dva měsíce svého působení v Košicích neuvedl na scénu ani jednu slovenskou hru...“ Autor to vysvetľoval tým, že exituje len málo vhodných slovenských divadelných hier, a keď už sa nejaká hrá, obecenstvo na ňu veľmi nechodí. Pozri *Divadelní svět*, 11. januára 1930, roč. 7, č. 3, s. 1-4.

na pokračovanie);⁹ TUMLIŘ, Jaroslav. *Ideální divadlo*, J. Cv. Antonín Drašar generální ředitel českého divadla v Olomouci;¹⁰ *Přehled činnosti Olomouckého divadla 1920 – 1921 až 1929 – 30*;¹¹ *Knižky o divadle*;¹² C. a K. pohní maršálek – *Co píše kritika o tomto filmu*;¹³ *Divadlo a obecnstvo*; *Londýnske divadlo 1925*.

Obsah a zameranie časopisu je vhodné pre štúdium a následnú analýzu divadelného umenia na prelome 20. a 30. rokov 20. storočia, ďalej pre štúdium dejín Východoslovenského národného divadla v Košiciach, ktoré bolo trochu v ústraní za známym Slovenským národným divadlom v Bratislave. Historik tiež môže analyzovať kultúrno-spoločenský život v Košiciach v sledovanom období a je tu aj veľa článkov o divadle v Olomouci.

Echo Východu – neodvislý týždenník

Košický týždenník, ktorý viedli predstavitelia českej inteligencie (vydavateľ a zodpovedný redaktor Zdeněk Dvořák a vedúci redaktor Václav Janík). Pre-sadzoval úzku spoluprácu Čechov a Slovákov, bol proti politike autonómie HSLS, ako to napísali v úvodníku v 1. čísle: „...jsme proti jakékoliv utopii, hlásané formou autonomie, neboť dnes již každé malé dítě pochopí, že Slovensko nemůže žíti bez zemí historických, právě tak, jako tyto země těžko by žily bez Slovenska“.¹⁴ V ďalších politických aspektoch kritizovali tieto noviny pozostatky maďarizácie v Košiciach, pričom uverejňovali aj osobné útoky a obvinenia na konkrétne osoby.¹⁵ V politike sa prikláňali na stranu Československej národnodemokratickej strany,¹⁶ kritizovali konkurenčný *Slovenský východ*, že preberal správy z *Lidových novin*, uverejňovali články proti Klofáčovi a československým národným socialistom, na druhej strane obraňovali politiku Dr. Kramáňa a bránili štátnych zamestnancov.

Pri pohľade na obsahovú náplň uverejňovali články a správy z Košíc, o tamojšom mestskom úrade a jeho personálnom obsadení,¹⁷ o Československom Červenom kríži v Košiciach.¹⁸ Pravidelné rubriky: Čo by sme radi vedeli? (pýtali sa konkrétnych inštitúcií a spolkov na konkrétne otázky a problémy, čo bola z hľadiska žurnalistického zaujímavá moderná forma); Kultúrna hlídka; Sportovní přehled (výsledky a informácie o športe najmä v Košiciach a okolí); Zaujímavosti (krátke články z rôznych oblastí). V rubrike Počuli sme... uverejňovali bulvárnejšie jednovetné správy, v ktorých útočili a zároveň vyzývali predstaviteľov

⁹*Divadelní svět*, 1. februára 1930, roč. 7, č. 6, s. 1-4.

¹⁰*Divadelní svět*, 8. novembra 1930, roč. 7, č. 16, s. 1.

¹¹*Divadelní*, ref. 10, s. 3.

¹²*Divadelní svět*, 29. novembra 1930, roč. 7, č. 19, s. 1-3.

¹³*Divadelní*, ref. 12, s. 10.

¹⁴Úvodník z prvého čísla pod názvom Naše vizitka od redakcie, pozri *Echo Východu*, 16. apríla 1932, roč. 1, č. 1, s. 1.

¹⁵Napr. článok Quo vadis dre Očenášku? In *Echo Východu*, 23. apríla 1932, roč. 1, č. 2, s. 1.

¹⁶Redaktor Janík bol kandidátom tejto strany v obecných voľbách v Košiciach v roku 1932, uverejňovali preto predvolebnú reklamu tejto strany.

¹⁷Napr. JANÍK, V. Proč „to nešlo“ na košické radnici – a kdo je tím vinem? In *Echo Východu*, 21. mája 1932, roč. 1, č. 5, s. 1.

¹⁸Podivná humanita Čs. Červeného kříže v Košicích. In *Echo Východu*, 21. mája 1932, roč. 1, č. 5, s. 2.

mesta Košice, aby lepšie hospodárili,¹⁹ kritizovali byrokraciu v československom štáte.²⁰ Neobchádzali ani národnostné problémy a konflikty medzi Slovákmi a Čechmi.²¹ Uverejňovali pravidelne tiež príchody a odchody vlakov z Košíc, čo bola vtedy dobrá a vhodná pomôcka pre cestovateľov vlakovými spojmi. Na otázky čitateľov odpovedali v rubrike Rozhovor se čtenáři. Tento týždenník obsahoval kvalitné články a úvahy aj z európskej politiky (napr. o konferencii v Locarne), či články dokazujúce úspechy Slovenska od prevratu roku 1918, napr. v školstve.

V 13. čísle z 5. mája 1934 bol vybielený úvodník. Ako reakciu na tento počin členovia redakcie napísali otvorený protestný list ministrovi spravodlivosti Dr. Ivanovi Dérerovi.

Výber niektorých článkov: *Volby v Košiciach*,²² *Košické kostoly baštou maďarizácie*,²³ *Prevrat v Nemecku*,²⁴ *O tom duchu Locarna, Maďarizace slov. venkova pokračuje* (kritika maďarizácie na vidieku), JANÍK, Václav. *Otvorený list prezidentovi Krajinského úradu v Bratislave*,²⁵ „Slovák“ proti Slovákom.²⁶ Podobný charakter mal článok *Surovost klerikálního tisku*.²⁷ Uverejňovali taktiež mnoho článkov o štátnych zamestnancoch,²⁸ ale takisto informačné články o krásach slovenskej prírody.²⁹ Politický režim v Maďarsku kritizovali v článku *Zem teroru*.³⁰ Príklady ďalších článkov: *Kde jste? Češi a Slováci*,³¹ JANÍK, V. *Státní zaměstnanci a jejich platy*,³² *Quo vadis Rakousko, Židé u nás a jinde*,³³ *Uznání Ruska de iure*.³⁴

Čo sa týka formy *Echa Východu*, po grafickej stránke bol na vtedajšiu dobu na slušnej úrovni. Písaný bol v češtine a slovenčine s peknou modernou grafikou pri nadpisoch a podnadpisoch (aj farebne rozlíšených), používali veľké písmená v nadpisoch, aby sa zdôraznila tá – ktorá konkrétna záležitosť, resp. problém.

¹⁹Napr. od redakcie *Otvorený list* úradujúcimú námestkovi starosty mesta Košic p. Smržovi. In *Echo Východu*, 14. mája 1932, roč. 1, č. 4, s. 1.

²⁰Článok *Stíny byrokracie*. In *Echo Východu*, 14. mája 1932, roč. 1, č. 4, s. 1.

²¹Autor píšuci pod pseudonymom V. J. Privandrovalec v príspevku „Protí Husitom“ „z poza Moravy“ obraňoval Čechov proti útokom ľudákov v periodiku *Slovák*. Podrobnejšie pozri *Echo Východu*, 20. augusta 1932, roč. 1, č. 18, s. 1.

²²Nájdete tu zoznam kandidátov politických strán pri voľbách do obecného zastupiteľstva v Košiciach. In *Echo Východu*, 16. apríla 1932, roč. 1, č. 1, s. 1.

²³*Echo*, ref. 22, s. 2.

²⁴*Echo Východu*, 18. júna 1932, roč. 1, č. 9, s. 1.

²⁵Janík v tomto článku kritizoval rodinkárstvo a protekciu v Mestskom úrade v Košiciach. Pozri bližšie *Echo Východu*, 25. júna 1932, roč. 1, č. 10, s. 1.

²⁶Článok na titulnej strane, v ktorom anonymný autor kritizoval noviny *Slovák*. Pozri *Echo Východu*, 2. júla 1932, roč. 1, č. 11, s. 1.

²⁷V tomto príspevku boli kritizované ľudácke noviny *Osa*, ktoré útočili na telovýchovnú jednotu Sokol. Bližšie viď *Echo Východu*, 23. júla 1932, roč. 1, č. 14, s. 2.

²⁸Napr. *Balansování veřejných zaměstnanců*. In *Echo Východu*, 9. júla 1932, roč. 1, č. 12, s. 1.

²⁹Napr. o *Zádielskej doline* v Slovenskom krase.

³⁰*Echo Východu*, 27. augusta 1932, roč. 1, č. 19, s. 1.

³¹Anonymný autor poukazuje na zníženie národného sebedomia u košických Slovákov a Čechov. Pozri *Echo Východu*, 17. septembra 1932, roč. 1, č. 22, s. 1.

³²*Echo*, ref. 31, s. 2.

³³*Echo Východu*, 23. júna 1934, roč. 3, č. 20, s. 1.

³⁴*Echo*, ref. 33, s. 2.

Pre historika môžu byť tieto noviny prínosné pri štúdiu dejín mesta Košíc na začiatku 30. rokov 20. storočia (najmä dejiny Mestského úradu v Košiciach, teda jeho činnosť a personálne obsadenie), ďalej pri analýze obecných volieb v Košiciach v roku 1932 a pre pochopenie politiky Československej národnodemokratickej strany vo všeobecnosti a v užšom rámci na východnom Slovensku.

Týždenník *Echo Východu* bol v porovnaní s vtedajšími inými československými novinami pomerne kvalitným periodikom, ktorý poskytoval množstvo informácií a kvalitných článkov z domova i zo sveta, hoci na druhej strane bol značne bulvárny s veľmi kritickým tónom, pričom útočil často aj osobne na konkrétnych ľudí, čo bolo skôr jeho negatívum.

Košice – vestník o kultúrnom živote v meste

Tento vestník bol orgánom Mestského osvetového zboru v Košiciach, bohužiaľ vychádzal len v rokoch 1937 a 1938. Uverejňoval napr. zoznamy spolkov, inštitúcií a škôl, ktoré boli členmi Mestského osvetového zboru v Košiciach. Pre historika je to vhodný materiál pre spracovanie kultúrneho a osvetového života v Košiciach na sklonku obdobia prvej ČSR.

Košické noviny – orgán politicky reformného hnutia československej inteligencie, od č. 37 z 18. 12. 1926 zmenený názov na České noviny ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Týždenník obrodného hnutí kulturně politického a volné diskuse (v tejto podobe vyšlo len jedno číslo), potom len České noviny ze Slovenska a Podkarpatské Rusi

Regionálny týždenník vychádzajúci od roku 1926, ktorého majiteľom, vydavateľom i zodpovedným redaktorom bol predstaviteľ českej inteligencie Ing. Bedřich Minařů. Písaný bol v slovenčine a češtine. Po politickej stránke presadzovali tieto noviny politiku Národnej strany práce na Slovensku (boli v nej najmä Česi pracujúci na Slovensku), pričom na druhej strane boli proti politike Jiřího Stříbrného (napr. článok *O československém fašizmu*, v ktorom kritizovali fašizmus v ČSR). Uverejňovali kvalitné a značne rozsiahle analytické články, hoci väčšinou neautorizované, ich autori písali zväčša zaobalene, nie konkrétne, napr. o komunistoch či iredentistoch: „ostrie verejného boja mohlo by konečne byť obrátené tam, kde by sme ho radi videli od počiatku novej štátnej éry: proti tým, čo s osudom tohto štátu hrajú nebezpečnú hru...“³⁵ Propagovali Jana Husa a jeho myšlienky.³⁶ Kritizovali konkurenčné regionálne noviny *Slovenský východ*, že „ako vládne noviny sú nudné“. Veľmi kritizovali politické strany a stranícky systém v prvej ČSR, prepolitizovanie vtedajšieho života, sem-tam mali výhrady aj proti agrárnikom a ich *Gazdovským novinám*.³⁷

³⁵Vid' článok Vyjasňuje sa. In *Košické noviny*, 3. februára 1926, roč. 1, č. 4, s. 1.

³⁶Napr. v týchto článkoch: F–ek. Kolem Husovy památky: „Život člověka přímého, čistého, pravdivého byl zničen lží a snahou mocných katolické církve o udržení držav toliká miliónů duší lidských!“ In *Košické noviny*, 7. června 1926, roč. 1, č. 14, s. 1; F–ek. Hus, my a Slováci. In *Košické noviny*, 7. června 1926, roč. 1, č. 14, s. 1.

³⁷Pozri F–ek. *Gazdovským novinám!* In *Košické noviny*, 9. srpna 1926, roč. 1, č. 19, s. 2.

Obsahovali tieto rubriky: Politický prehľad,³⁸ Kulturní, Poslední správy, Sokolská hlídka, Literatura³⁹ a Drobníčky.⁴⁰ Najviac priestoru venovali východnému Slovensku, mnoho článkov je tu o českých štátnych zamestnancoch na Slovensku, ale aj krátke správy zo svetového politického diania či zo života v Košiciach.⁴¹ Nachádzajú sa tu takisto články z ostatných miest východného Slovenska, napr. z Prešova, tiež z Podkarpatskej Rusi (Užhorod). Zo športu (rubrika Sportovní zprávy) uverejňovali športové výsledky zo Slovenska i Čiech (napr. z Prahy), tiež o turistike na východnom Slovensku. Veľa článkov bolo neautorizovaných alebo autorizovaných len pod skratkami. Sem-tam možno nájsť aj správy zo Spiša (napr. z Krompách o zábavnom odbore jednoty Sokol). Robili reklamu československým firmám a obchodom, ktoré patrili pod Československú obchodnícku a živnostenskú jednotu v Košiciach.⁴² Parlament a politické strany v ňom zastúpené boli kritizované v článku F–ek. *Heimdallövstina*.⁴³

Výber ďalších článkov: Dr. L. P. Procházka. *My a Slováci*;⁴⁴ dk. *Daňová morálka na východnom Slovensku*; *Východoslovenské národné divadlo a my*;⁴⁵ *Školská otázka na slovenskom východe*; VIII. *všesokolský slet. Kolik nás pojede na slet z vých. Slovenska*;⁴⁶ *Hospodárske pomery východného Slovenska a Podkarpatské Rusi*; *Maďarsko na lavici obžalovaných*;⁴⁷ m. *Zásady moderného podnikání*;⁴⁸ HLAVÍNKA, Karol. *František Palacký*;⁴⁹ POLÁK, Josef. *Žáci ze Slovenska na malířské akademii pražské v letech 1836 – 1854*;⁵⁰ *Z košického městského hospodářství*; o. *Komunisté*

³⁸Opisovali a analyzovali v nej vnútropolitické dianie v ČSR a prinášali prehľad aktuálnych správ jednotlivých denníkov, napr. *Národní Politiky*, *Lidových novin*, *Venkov*, *Národní osvobození*, *Práva lidu*, *Slováka*.

³⁹Referovali o nových knihách.

⁴⁰Prinášali krátke správy z domova.

⁴¹Z politiky, kultúry – kritizovali zlú slovenčinu v košických kinách, uverejňovali správy o podujatiach kultúrnych spolkov, sú tu tiež články o školstve, napr. *Naše národní školy*, kde je podaná analýza a štatistika národných škôl v Košiciach. Pozri *Košické noviny*, 26. dubňa 1926, roč. 1, č. 4., s. 3. Uverejnili tiež podrobný rozpočet mesta Košíc v roku 1926.

⁴²V článku Svůj k svému! je zoznam týchto firiem a obchodov. Pozri *Košické noviny*, 3. kvetňa 1926, roč. 1, č. 5, s. 5.

⁴³„Naši poslanci jsou nehodní svého národa a že jsou hodni – svých politických stran! A to je příznak úpadku politické morálky... a naprosté zdiskreditování demokracie kulturního národa!“ In *Košické noviny*, 28. červňa 1926, roč. 1, č. 13, s. 1.

⁴⁴Analýza vzťahov Čechov a Slovákov, o nadávaní niektorých Slovákov – ľudákov na Čechov, o tom, čoho sa Slováci boja zo strany Čechov: „Když děláme plány o vývoji národa slovenského, nedělejme je bez Slováků. Nabídněme jim své zkušenosti, svou kulturu, svou pomoc, ale vyberme si vždy k tomu dobré slovenské lidi.“ In *Košické noviny*, 12. dubňa 1926, roč. 1, č. 2, s. 1.

⁴⁵*Košické noviny*, 26. dubňa 1926, roč. 1, č. 4, s. 1.

⁴⁶Štatistika účastníkov na tomto zlete z východného Slovenska, údaje o zlete – počet cvičiacich, finančné náklady atď. Pozri *Košické noviny*, 10. kvetňa 1926, roč. 1, č. 6, s. 1.

⁴⁷Kritika Maďarov v minulosti za Uhorska a súčasného režimu. Pozri *Košické noviny*, 17. kvetňa 1926, roč. 1, č. 7, s. 1.

⁴⁸*Košické noviny*, 31. kvetňa 1926, roč. 1, č. 9, s. 1-2.

⁴⁹*Košické*, ref. 48, s. 3.

⁵⁰*Košické noviny*, 7. červňa 1926, roč. 1, č. 10, s. 5.

ve spolku s reakci čermou a zeleno-bilo-červenou;⁵¹ Turistika v okolí Košic; POLÁK, Josef. Jan Spillenberger, dvorní malíř císaře Leopolda;⁵² fg. Tažení proti Šrámkovi; President Masaryk o současných politických otázkách;⁵³ F-ek. Dnešní Slovensko;⁵⁴ –o–. Sokolský slet, politika a Slovensko;⁵⁵ Náboženská citlivost Slováků;⁵⁶ Volební fondy politických stran; Tápání městského osvětového sboru;⁵⁷ F-ek. Nacionalismus;⁵⁸ –fek. Politická arogantnost;⁵⁹ –mn–. Fašismus a národní strana práce;⁶⁰ F-ek. Úroveň českoslov. žurnalistiky;⁶¹ –Krp–. Legionáři na východním Slovensku;⁶² Peněžní ústavy na Slovensku.

Česi presadzovali aj prostredníctvom týchto novín myšlienky J. Husa (zdôrazňovali spravodlivosť), J. Fügnera a Dr. M. Týrša (cez sokolské hnutie), pričom kritizovali prehnanú slovenskú zbožnosť. Z politických strán kritizovali Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (útočila podľa nich na všetko, čo bolo české) a Československú národno-demokratickú stranu.

⁵¹ „... kedyby komunističtí vůdcové měli kus srdce a svědomí k svěřeným zájmům voličských mas, museli by se odvrátiti s opovržením především od kejklů, z nichž jedny chtějí malého člověka ztročiti růžencem, druhé pandurskou nahajkou. Není to věru tak dlouho, co maďarské panstvo zacházelo s dělným lidem jako s dobytkem; pár kroků za naši hranici se tento ideál probudilého Maďara udržuje dosud.“ In *Košické noviny*, 21. června 1926, roč. 1, č. 12, s. 1.

⁵² *Košické*, ref. 51, s. 5.

⁵³ *Košické noviny*, 7. června 1926, roč. 1, č. 14, s. 2.

⁵⁴ „Avšak nechme výčitek. Rádi si necháme příhanu „privandrovaných lípokrokárov z poza Moravy“, jen když státní svazek československý naší prací často trpkými obětmi existenčními vykoupenu se upevňuje.“ Charakteristika Slováků: „Lid zbožňující pány a snažící se je všude napodobiti, inteligence jeho z valné části zbabělá či ustrašená, pomadařstělá. Vlivem naprosté víry, příslušnosti a poslušnosti k církvi ztročené obyvatelstvo, jež se vlivem kněží odnaučilo iniciativně mysli. Neschopné živelného odporu. Národohospodářsky a národně, tedy i kulturně a sociálně úplně utlučené a odvislé nakonec pouze na nemilosti uherské vlády... To byli Slováci a Slovensko... My jsme přišli na Slovensko rádi, abychom dali bratské odnoží vše, co máme... Aby jednotu, naprostá a bezvýjimečná, československého státu byla skutečností, ne pouhým přáním.“ In *Košické noviny*, 12. června 1926, roč. 1, č. 15, s. 1.

⁵⁵ Autor chválí a propaguje sokolskú myšlienku. In *Košické noviny*, 12. června 1926, roč. 1, č. 15, s. 4.

⁵⁶ „Náboženské citění Čechů a Slováků nesnese přirovnání. Češi, třebaže je okazale tak neprojevují, jsou nábožensky hloub založeni než Slováci, právě díky své dávné větší kulturní vyspělosti a konečně i díky tradici v náboženských úkonech střizlivých Českých Bratří a Husitů. Náboženská přecitlivělost Slováků je lež, která již jednou musí padnout.“ In *Košické noviny*, 19. června 1926, roč. 1, č. 16, s. 1.

⁵⁷ V tomto článku bol tento osvetový zbor kritizovaný, že zobral „pod svoje krídla“ jednotu Orla v Košiciach, ktorá chcela oslavovať sv. Cyrila a Metoda. Pozri *Košické noviny*, 19. června 1926, roč. 1, č. 16, s. 2.

⁵⁸ *Košické noviny*, 26. června 1926, roč. 1, č. 17, s. 1.

⁵⁹ Autor kritizoval prepolitizovaný život: „Je to trapné, že děj se co děj, musí stranickost dominovati na celém našim veřejným životem a míti v něm poslední slovo.“ In *Košické noviny*, 26. června 1926, roč. 1, č. 17, s. 3.

⁶⁰ Porovnanie programu fašistov a Národnej strany práce. In *Košické noviny*, 2. srpna 1926, roč. 1, č. 18, s. 3.

⁶¹ Článok na pokračovanie – uverejnené boli štyri časti. Autor v nich analyzuje tlač na Slovensku (aj na východnom). *Košické noviny*, 9. srpna 1926, roč. 1, č. 19, s. 3.

⁶² *Košické noviny*, 23. srpna 1926, roč. 1, č. 21, s. 3.

Vzhľadom na to, že tieto *Košické noviny* začali vychádzať už roku 1926, mali od začiatku pomerne vysokú úroveň po všetkých stránkach (obsah, formálna úprava, štylistická a gramatická úroveň). Na svojich stránkach nevedli žiadne osobné spory a žabomyšie vojny, ako to bolo napr. v slovenských regionálnych novinách *Tatry* na Spiši, v týždenníku *Východný Slovák* v Šariši, či v ďalších slovenských regionálnych novinách vychádzajúcich v 20. rokoch 20. storočia.

Historik môže na základe obsahu týchto novín analyzovať myslenie českej inteligencie na východnom Slovensku, názory Čechov na Slovákov. Českí vydavatelia týchto novín reprezentovali snahu a zmyšľanie českých štátnych zamestnancov na východnom Slovensku, udržali si politický nadhľad, aj keď bolo zreteľné, že presadzujú záujmy českých štátnych zamestnancov na Slovensku, nie však silnú a vplyvnú politickú stranu. Historik môže na základe niektorých dobrých analytických článkov urobiť parciálne analýzy vnútropolitického diania v parlamente (Národnom zhromaždení) v Prahe a celkovo politiky v období prvej ČSR (v polovici 20. rokov), tiež analýzy česko-slovenského vzťahu vychádzajúce z českého pohľadu.⁶³ Zaujímavé sú v týchto novinách analýzy fašistického hnutia v Čechách vzhľadom na to, že sa písal len rok 1926.

Košické noviny patrili medzi najkvalitnejšie noviny na východnom Slovensku v sledovanom období, presadzovali názory Čechov pôsobiacich na východnom Slovensku, uverejňovali kvalitné analytické a pomerne rozsiahle články a úvahy, väčšinou však neautorizované alebo len podpísané skratkami.

Od č. 37 (18. decembra 1926), ako sme uviedli vyššie, zmenili názov na *České noviny ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Týždenník obrodného hnutí kulturně politického a volné diskuse* (v tejto podobe vyšlo len jedno číslo) a potom vychádzali pod názvom *České noviny ze Slovenska a Podkarpatské Rusi*. Príčina zmenu názvu tkvela v tom, že tieto noviny čítali a odoberali väčšinou občania českej národnosti, Slovákov medzi nimi bolo veľmi málo. Preto zmenili názov na *České noviny*, keďže ich čítali väčšinou len Česi (najmä z Košíc, ale i ďalších miest východného Slovenska), no po tejto zmene názvu miestni Slováci už nechceli spolupracovať s týmito novinami na presadzovaní slovensko-českej vzájomnosti a spolupráci. Podľa týchto novín Slováci v ďalšom období len štváli a nespolpracovali. *Košické* a potom *České noviny* nazývali posmešne českým plátkom, „tračblatom“ a pod. Napriek tomu chcelo české vedenie tohto týždenníka rozumne riešiť problémy česko-slovenskej vzájomnosti a vzájomné súžitie oboch „vetví československého národa“ a nechcelo podporovať české separatistické snahy, ale pokiaľ možno čo najviac sa snažilo uplatňovať zásadu demokracie a spravodlivosti.

⁶³Napr. v už spomínanom článku F–ek: Dnešní Slovensko: „...v první řadě to bylo náboženství, jež jako hrozný komplex otázek bez jasných odpovědí postavilo překážku vzájemnému porozumění... Stala se a děje se denně chyba oboustranná. Jistá, ač malá část Čechů zapomíná na náboženskou tradici Slováků a chce jí v záujmu pokroku a osvěty zlomiti naráz tím, že se staví bezpodmínečně na stanovisko pokrokové bezvěrecké a oprávněným odmítnutím církevnictví snaží se svoje názory dostat mezi Slováky co nejdříve. Je to chyba, avšak bohudík, vyskytuje se v pramálo případech.“ In *Košické noviny*, 12. červena 1926, roč. 1, č. 15, s. 1.

Po zmene názvu boli písané už len po česky, obsahová náplň bola totožná ako v *Košických novinách*, tiež sa venovali podrobnejšie aj Podkarpatskej Rusi. Od č. 5 zo 4. februára 1927 mali *České noviny* Literárnu a kultúrnu prílohu. Uverejňovali aj kritické listy od Slovákov v slovenčine.⁶⁴ Publikovali články o slovenských ľudáchoch a ich články v ľudáckej tlači kritizujúce Čechov, ktoré tieto *České noviny* komentovali a obražovali české postoje.⁶⁵ Polemizovali s JUDr. Duchoňom z *Východného Slováka*.⁶⁶ Po zmene názvu publikovali častejšie správy a články tiež zo Spiša a Šariša (z Prešova publikoval pravidelne autor pod skratkou Kb), dokonca občas aj z Považia.

V 3. ročníku (rok 1928) je málo správ zo športu. Je zaujímavé, že nikdy neuverejňovali programy kín, napr. v domovských Košiciach (bola to výnimka u regionálnych novín), ale pravidelne v nich nájdete program Slovenského národného divadla.

Z ostatných slovenských regionálnych novín na východnom Slovensku kritizovali týždenník *Východný Slováčok* – podľa tohto periodika *České noviny* utlačovali Slovákov a vraj vyštvali slovenských zástupcov z výboru košického divadelného Družstva.⁶⁷

Niektoré články uverejnené po zmene názvu: *Politická situace na Podkarpatské Rusi*;⁶⁸ *Ožehavé otázky mesta Košic*; *Za poctivý literární a umělecký život na východě Slovenska*;⁶⁹ *Činnost Čsl. Obce legionářské na Východním Slovensku v roce 1926*;⁷⁰ *Hlinka jako praddena*;⁷¹ –el. *K papežskému listu*;⁷² *Redakce. Čechové na Slovensku! Naši slovenští přátelé!*;⁷³ *výzva k podpore Českých novín*;⁷⁴ *NEPOKOJ, Jan. Ještě k Hlinkovu cirkevnímu povýšení*;⁷⁵ –o!–. *Stále ještě Čína*; –o–. *Náboženství nenávisť*

⁶⁴Napr. A. j. z Bratislavy: Slovo čtenáře: „nedovediete nás do prístavu porozumenia a lásky, ale naopak – ešte viac prehľbite priepasť medzi nami!“ In *České noviny*, 11. února 1927, roč. 2, č. 6, s. 2.

⁶⁵Napr. v č. 8 z 25. februára 1927 bol článok Pokrokoví občané! Státní zaměstnanci!: „Je čas, abychom aspoň v hodině nebezpečí zapoměli na všechno, co nás vzájemně odcizuje. Teror ľudové strany sahá nám na hrdlo všem bez rozdílu a také bez ohledu na prospěch republiky. Neustoupíme teroru a přičiníme se, aby spravedlnost, tvrdá práce a osobní počestnost zvítězila nad fanatismem nenávisť.“ In *České noviny*, 25. února 1927, roč. 2, č. 8, s. 1.

⁶⁶Napr. v článku Kb. Ještě pan Dr. Duchoň, veřejný not. v Prešově. In *České noviny*, 20. srpna 1927, roč. 2, č. 33, s. 1.

⁶⁷Pozri článok –o–. Východního Slováka moudrost otcovská. In *České noviny*, 10. června 1927, roč. 2, č. 23, s. 1.

⁶⁸*České noviny*, 25. února 1927, roč. 2, č. 8, s. 1.

⁶⁹*České noviny*, 4. března 1927, roč. 2, č. 9, s. 4.

⁷⁰*České noviny*, 11. března 1927, roč. 2, č. 10, s. 4.

⁷¹Článek kritizující Andreja Hlinku: *České noviny*, 18. března 1927, roč. 2, č. 11, s. 4.

⁷²Autor oslavuje Jana Husa a zároveň kritizuje Vatikán v důsledku jeho kritiky oslav Jana Husa v ČR. In *České noviny*, 1. dubna 1927, roč. 2, č. 13, s. 1.

⁷³Redakčný článok, v ktorom bolo tiež uvedené: „Protičeská agitace dospěla k metám a prostředkům, které jsou hanbou svobodného národa a civilizované země.“

⁷⁴*České noviny*, 15. dubna 1927, roč. 2, č. 15, s. 1.

⁷⁵Kritika Andreja Hlinku, napr. na jeho hrubé vyjadrenia na oponentov i vo vlastnom politickom tábore. Pozri *České noviny*, 3. června 1927, roč. 2, č. 22, s. 1.

proti Sokolstvu;⁷⁶ Peší pluk 32 „Gardský“;⁷⁷ Z ľudáckých ubohostí; Činnosť mesta Košíc od prevratu;⁷⁸ Z Prešova;⁷⁹ O českou školu na Slovensku;⁸⁰ Československo a Vatikán; –el. Nemocné Slovensko;⁸¹ Pozemková reforma;⁸² Tukovština v parlamente;⁸³ Radniční vacuum v Košicích u konce;⁸⁴ Skvelé úspechy kultúrnej práce v Spišskej Novej Vsi;⁸⁵ Kapa. Československé ochotníctvo na Slovensku;⁸⁶ Školská otázka východného Slovenska,⁸⁷ Schůze národní strany práce v Košicích.

Historik môže na základe obsahu týchto, v podstate českých novin (nielen podľa názvu, ale i reálneho obsahu a zamerania), analyzovať názory Čechov pôsobiacich na vtedajšom východnom Slovensku (v Košiciach) na spoločenské dianie na východe republiky. V týchto novinách je pre historika cenný textový materiál formou viacerých článkov k dejinám Podkarpatskej Rusi, prínosné sú taktiež komentované články ľudáckeho Slováka, na základe ktorých je možné analyzovať politiku slovenských ľudákov. Uverejňovali aj proti-rothemerskú agitáciu, je možná tiež analýza politiky v Prešove (na základe pravidelných článkov z Prešova). Z kontroverzných slovenských politikov tieto noviny chválili napríklad najväčšieho slovenského čechoslovakistu Vavra Šrobára.⁸⁸

Posledné číslo (č. 47) Českých novin vyšlo 29. decembra 1928, podobne zanikol aj orgán Národnej socialistickej strany Stráž Východu. Ľudia, vydávajúci tieto noviny, sa snažili vytvoriť vydavateľské družstvo, kde by spojili sily štyri, podľa Českých novin „závažné složky pokrokového občanstva našej republiky“, a to obe Československé strany socialistickej, Národná strana práce a legionárska obec. To sa však v tejto podobe nepodarilo.

⁷⁶„Veřejné cvičení sokolské, svolané na den 19. června do Ružomberku, povzbudilo ultrakatolíckeho žurnalistu ve Slováku, aby objevení se třeba jedině červené košile v Hlinkové residenci prohlásil za největší potupu Slovenska a za provokaci všeho katolíckého lidu.“ In *České noviny*, 25. června 1927, roč. 2, č. 25, s. 1.

⁷⁷Presné údaje o 2. československom streleckom pluku, ktorý bojoval v Taliansku a potom oslobodzoval východné Slovensko od Trebišova až po Lučenec. Pozri *České noviny*, 2. července 1927, roč. 2, č. 26, s. 2.

⁷⁸*České noviny*, 30. září 1927, roč. 2, č. 39, s. 2.

⁷⁹Článok prinášajúci opis predvolebnej situácie (pred prvými voľbami do krajského a okresných zastupiteľstiev, ktoré sa konali v decembri 1928) v politických stranách v Prešove. Pozri *České noviny*, 30. září 1927, roč. 2, č. 39, s. 2.

⁸⁰Opis úsilia o založenie českej školy na Slovensku.

⁸¹Pomerne kritický článok o pomeroch na Slovensku: „Slovensko je velmi nemocné. Jeho největší nemoc, nevědomost, ať už politická, nebo národní, je bezpříkladná.“ In *České noviny*, 19. listopadu 1927, roč. 2, č. 46, s. 1.

⁸²*České*, ref. 81.

⁸³*České noviny*, 28. ledna 1928, roč. 3, č. 4, s. 2.

⁸⁴*České noviny*, 10. února 1928, roč. 3, č. 6, s. 1.

⁸⁵V tomto článku sa pozitívne hodnotí rozvoj kultúry v Spišskej Novej Vsi, je tu tiež zoznam kultúrnych a osvetových podujatí v tomto spišskom meste. Pozri bližšie *České noviny*, 16. března 1928, roč. 3, č. 11, s. 2.

⁸⁶*České noviny*, 23. března 1928, roč. 3, č. 12, s. 2.

⁸⁷*České noviny*, 30. března 1928, roč. 3, č. 13, s. 1.

⁸⁸Pozri článok Šrobárův projev. In *České noviny*, 17. prosince 1927, roč. 2, č. 50.

Ludovýchovný vestník – príloha Úradných novín župy košickej, potom Orgán Župného sväzu osvetového v Košiciach (príloha Úradných novín župy košickej)

Ludovýchovný vestník vydával Župný osvetový zväz v Košiciach a vychádzal dvakrát mesačne. Bol to časopis o ľudovýchove na východnom Slovensku. Uverejňoval prehľad foriem osvetovej činnosti na východnom Slovensku za rok 1923 (mestá Bardejov, Košice, Prešov, Michalovce, Sabinov, spišské mestá absentujú). Z pravidelných rubriík môžeme uviesť Zprávy župného sväzu osvetového, Zprávy okresných sborov osvetových, Vojenská osveta (uverejňovali štatistiku osvetových aktivít u vojakov), Knižnice a archívy. Obsahovou náplňou týchto novín boli tiež štatistiky miestnych osvetových komisií, zoznam kníh Župnej knižnice v Košiciach či štatistiky prednášok, ktoré obsahujú presný názov prednášky, meno prednášajúceho a miesto uskutočnenia prednášky.

Z článkov uvádzame na ilustráciu tieto: KÁLAL, Karol. *Ciele a prostriedky ľudovej výchovy na Slovensku*,⁸⁹ VELEMÍNSKÝ, Karel. *Výchova dedinského ľudu*,⁹⁰ KÜHN, Ludvík. *Organizácia ľudovej výchovy*,⁹¹ *Prehľad divadelných hier v roku 1923*,⁹² ZBAVITEL, Alojz. *Vlastný príklad ľudovýchovného pracovníka*,⁹³ *Štefánikove tryzny*,⁹⁴ *Kultúrna práca vojska na Slovensku*,⁹⁵ *Otvorenie Verejnej knižnice v Košiciach*,⁹⁶ ŠANDOR, Elo. *Sokolská župa Východoslovenská Jána Kollára v Košiciach*,⁹⁷ GALLO, P. *Okresný osvetový sbor v Prešove*.⁹⁸

Pre historika je *Ludovýchovný vestník* výbornou pomôckou pre spracovanie ľudovýchovnej a osvetovej práce na východnom Slovensku v 20. rokoch 20. storočia.

Náš ľud – nepolitický národohospodársky a vzdelávací časopis, od 20. apríla 1932, č. 2 – 4, sa zmenil názov na Náš východoslovenský ľud

Náš ľud vychádzal ako mesačník v Prešove, ale len dva roky (1931, 1932). Jeho cieľom bolo pomáhať hospodárskemu rozvoju Šariša a prinášať správy o významných udalostiach v regióne. Neobsahoval žiadne články o politických natahovačkách či osobných sporoch, ktoré na rozdiel od tohto mesačníka obsahovali niektoré regionálne týždenníky. Prinášal správy z regiónu Šariša, ale aj zo sveta. Jeho pravidelnými rubrikami boli Zprávy z cudziny, Zaujímavosti sveta, Hospodárske zprávy, Živnostenský vestník, Čo nového?. Tento časopis obsahoval

⁸⁹Ludovýchovný vestník, 15. apríla 1924, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁹⁰Ludovýchovný, ref. 89, s. 3.

⁹¹Ludovýchovný vestník, 1. mája 1924, roč. 1, č. 4, s. 10.

⁹²Článok prináša prehľad divadelných predstavení (presný popis miest uskutočnenia hier a druhu týchto divadelných hier) na východnom Slovensku, zo Spiša je tu len Gelnica. In *Ludovýchovný vestník*, 1. mája 1924, roč. 1, č. 4, s. 12.

⁹³Ludovýchovný vestník, 15. mája 1924, roč. 1, č. 3-4, s. 1-2.

⁹⁴Článok prináša presný zoznam usporiadateľov Štefánikových tryziien v mestách a dedinách jednotlivých okresov na východnom Slovensku, zo Spiša je len Gelnica. Pozri *Ludovýchovný vestník*, 15. mája 1924, roč. 1, č. 3-4, s. 19-26.

⁹⁵Ludovýchovný vestník, 15. mája 1924, roč. 1, č. 3-4, s. 32.

⁹⁶Ludovýchovný vestník, 1. února 1928, roč. 3, č. 9-10, s. 1-2.

⁹⁷Cenná je tu štatistika telovýchovných jednot Sokola na východnom Slovensku. In *Ludovýchovný vestník*, 1. února 1928, roč. 3, č. 9-10, s. 3-5.

⁹⁸Ludovýchovný vestník, 15. mája 1928, roč. 3, č. 20-22, s. 2-3.

taktiež krátke správy o kultúrnych podujatiach (divadelných predstaveniach v Bardejove, v Prešove), ale aj prehľady trhov (dobytečích jarmokov) v Šariši.

Ukážky niektorých článkov: TURYNA, František. *Ako uložiť dnes najlepšie svoje peniaze?*; *Prečo sa majú gazdovia poistiť?*; *Význam banky v hospodárskom živote; Desat rokov činnosti Americko-slovenskej banky, filiálky v Prešove*;⁹⁹ B. K. *Čo chýba slovenskému hospodárstvu*;¹⁰⁰ *Ako nažíva náš učňovský dorast v Šariši*; *Koncentrácia slovenského bankovníctva*;¹⁰¹ *Ako sa majú podať daňové priznania*; *Čo je so stavbou ľudových škôl v Prešove?*

Pre historika je tento časopis pomôckou pri štúdiu hospodárskych otázok Šariša, obsahuje veľa faktografie o činnosti Národohospodárskeho zboru pre Šariš i cenné informácie o bankách na Slovensku a v Šariši, ale aj o kultúre a školstve v Šariši na začiatku 30. rokov 20. storočia.

Nový svet (Prešovské noviny) – Neodvislý týždenník

Bola to pravdepodobne slovenská mutácia maďarských novín *Uj Világ*. Tento týždenník vychádzal v rokoch 1924 a 1925. Boli to typické regionálne noviny, prinášali informácie o Prešove a Šariši, nepolitizovali, lebo nepatrili žiadnej politickej strane.

V prvom čísle v úvodníku napísal zodpovedný redaktor Artur Spányi o iných novinách v oblasti Šariša: „Veď každý to vie: zrodily sa „Šarišské hlasy“, ktoré v spôsobe štvania a chamaleonskej politiky nemaly páru a čoskoro sa musely prekrstiť na „Gazdovské noviny“, pretože predošlého názvu sa každý vopred zhrozil.“ Potom vychádzala *Slovenská Pravda* so silným opozičným tónom (*bola orgánom HSLS na východnom Slovensku – pozn. autor*), potom sa zjavil *Východný Slovák* ako rozhodný protivník *Slovenskej Pravdy*, „noviny to veľmi zbytočné, ktoré ale ich prázdnotou a nestálou, nesmyselne krajinou politikou odstrašily každého od seba... My nechceme politizovať, my chceme, aby národ čítal a sa vzdelával a bol poučovaný, informovaný... My politiku necháme stranou už z toho dôvodu, lebo sa nestotožňujeme so žiadnou politickou stranou a preto ufáme sa, že nám ani rozličné kompetentné kruhy neodoprujú ich podpory.“¹⁰²

Nový svet obsahoval informácie z Prešova, Bardejova a rubriky Malé zprávy (krátke správy z politiky, kultúry a ďalšie informácie z regiónu Šariša) a Šport (správy a výsledky zo športu). Uverejňoval články aj proti *Východnému Slovákovi*.¹⁰³ V tomto týždenníku publikovali takisto veľa článkov o vraždách, znásilneniach miestnych občanov, t. j. tzv. pikantné správy, typické skôr pre bulvárnu tlač.

⁹⁹*Náš ľud*, 20. novembra 1931, roč. 1, č. 2, s. 3.

¹⁰⁰*Náš ľud*, 20. decembra 1931, roč. 1, č. 3, s. 2.

¹⁰¹*Náš ľud*, 24. januára 1932, roč. 2, č. 1, s. 1.

¹⁰²SPÁNYI, Artur. Celý Šariš. In *Nový svet*, 9. marca 1924, roč. 6, č. 11, s. 1.

¹⁰³Napr. článok *Neprovoďte!*: „...ich duchaplnosť sa vyčerpáva len v „bezočivom osobníckarstve“, ako teraz posledne zrobili, keď napadli „Uj Világ“ a to spôsobom ako jeden posvorkovaný besný dedinský pes... Táto pijavica, opätovne napadol nášho zodpovedného redaktora...“ In *Nový svet*, 6. júla 1924, roč. 6, č. 28, s. 1.

Výber ďalších článkov: *Prešovské mestské hospodárstvo v čísloch*,¹⁰⁴ –g. *Pred zrušením št. polície v Bardiove*,¹⁰⁵ *Počet obyvateľstva na Slovensku*,¹⁰⁶ *Dve zasadnutia mestského zastupiteľstva*,¹⁰⁷ *Čo vykonala miestna polícia za rok 1924?*,¹⁰⁸ *Prejav okr. náčelníka dra Gallayho*.¹⁰⁹

Typické regionálne noviny, vhodné pre historické štúdium dejín mesta Prešova a regiónu Šariš. Boli nezávislé, ako napr. na Spiši *Spišské noviny* alebo *Spišské hlasy*, preto sa nemiešali do politiky a politických šarvátok a polemík. Boli skôr nadstranícke, pričom prinášali skôr pikantné správy z bežného života (o trestných činoch – znásilneniach, krádežiach, vraždách), o zatvete na Šariši, o činnosti mestského zastupiteľstva v Prešove a v Bardejove, kde mali svojho dopisovateľa.

Rovnosť – nepolitický-hospodársky mesačník

Príklad regionálneho mesačníka, ktorý vyšiel v podobe jedného čísla len raz v roku 1937. V 1. čísle v úvodníku *Hlásime sa* (autor Alexander Marty) sa uvádza: „Hlásime sa k práci, hlásime sa o slovo v hospodársko-politickej diskusii o zveladenie hospodárskych a hmotných síl východu Republiky. Chceme prispieť k zlepšeniu pomerov pracovných, obchodných, zemedelských, remeselníckych a dopravných na Slovensku tým, že budeme nepredpojate komentovať výsledky pokrokových snáh v týchto odboroch...“ Chceli budovať „hospodársko-politické fórum“, ktorého cieľom bola „práca o odkrytie a zveladenie hospodárskych možností na Slovensku a Podkarpatskej Rusi“.

Keďže vyšlo len jedno číslo, veľa informácií tento mesačník neposkytuje ani pre historika. V prípade viacerých čísel by poskytoval informácie z hospodárskych dejín na východnom Slovensku. V uvedenom prvom čísle prinášal okrem iného tiež ceny poľnohospodárskych produktov družstva Rovnosť v Košiciach.

Společenský rádce (Gesellschafts Ratgeber) – odborný časopis pro kosmetiku – Kosmetischen Fachblatt

Tento odborný časopis ako mesačník vychádzal v Košiciach v rokoch 1934 a 1935. Je písaný v češtine a nemčine. Dával rady, ako si zlepšiť a utužiť zdravie, prinášal informácie pre domácnosti z hľadiska hygieny a kozmetiky, ktoré sú, podľa autorov časopisu, základnou podmienkou ľudského zdravia. Nachádzajú sa tu články o účinkoch jednotlivých druhov čajov na ľudské zdravie, intímne rady ženám a pánom, rady pre ľudí, ktorí trpeli nejakými chorobami (popis liekov, ktoré majú užívať, najmä výtazky z bylín, nie antibiotiká).

Historik môže zistiť podľa tohto odborného časopisu názory na pestovanie zdravia a zdravého spôsobu života v polovici 30. rokov 20. storočia.

Stráž Východu – týždenník pre východné Slovensko a Podkarpatskú Rus

Vychádzal v rokoch 1927 až 1929, bol orgánom Československej národnosocialistickej strany (ČNSS). Jazykom týchto novín bola slovenčina, niektoré články a správy sú písané aj v češtine. Bol vedený v duchu národnom a republi-

¹⁰⁴ *Nový svet*, 9. marca 1924, roč. 6, č. 11, s. 2.

¹⁰⁵ *Nový svet*, 23. marca 1924, roč. 6, č. 13, s. 1.

¹⁰⁶ *Nový svet*, 27. apríla 1924, roč. 6, č. 18, s. 1.

¹⁰⁷ *Nový svet*, 4. mája 1924, roč. 6, č. 19, s. 1.

¹⁰⁸ *Nový svet*, 4. januára 1925, roč. 7, č. 1, s. 3.

¹⁰⁹ *Nový svet*, 11. januára 1925, roč. 7, č. 2, s. 1.

kánskom, nechcel byť ortodoxne stranický a najmä nie šovinistický. Podľa redakcie týchto novín každý mal mať národnostnú slobodu, preto chceli prispievať k národnostnému zblížovaniu, presadzovali československú jednotu, československú štátnosť, pričom preferovali politický smer národno-socialistický a politiku Edvarda Beneša a Malú Dohodu. Nehlásali triedny boj, ale triednu spravodlivosť, chceli informovať o sociálnych pomeroch občanov na východe ČSR, vystupovali proti účasti cirkvi a kňazov v politike. Z politických strán písali proti svojim politickým oponentom – slovenským ľudákom a Andrejovi Hlinkovi (hoci len zriedka), proti agrárnej strane (článok *Řádění agrárníků na Podkarp. Rusi*), proti Rothemerovej akcii, presadzovali myšlienky socialistických strán. Uverejňovali aj články proti konkurenčným *Českým novinám* (oba týždenníky vychádzali v Košiciach), proti maďarskej iredente, často kritizovali cirkev.¹¹⁰

Obsahovali tieto pravidelné rubriky: Sociálna hliadka (sociálne záležitosti štátnych zamestnancov, robotníkov), Organizačná hliadka (o činnosti ČNSS v Košiciach a v ďalších mestách východného Slovenska), Ženská hliadka, Hliadka mládeže, Sokolská hliadka, Hliadka železničiarov, Chýrnik. Krátke správy uverejňovali v rubrike Týždenný prehľad, športové výsledky a články v rubrike Šport, krátke správy zo sveta v rubrike Zo sveta, informácie o politike v rubrike Politický prehľad. Často publikovali články politikov ČNSS E. Beneša (napr. *O zahraniční politice a slovanství*) či V. J. Klofáča (predseda ČNSS). Nájde tu tiež mnoho článkov o názoroch a podujatiach ČNSS v československom štáte, v Košiciach (napr. o župnom zjazde ČNSS XX. Župy v Košiciach v septembri 1927) a na Podkarpatskej Rusi, tiež rôzne články o Podkarpatskej Rusi, o spoločenskom vývoji v Košiciach,¹¹¹ krátke správy a oznamy z kultúry, napr. divadelné predstavenia Východoslovenského národného divadla, podujatia Mestského osvetového zboru v Košiciach, podujatia kultúrnych spolkov. Uverejňovali aj polemiky medzi Čechmi pôsobiacimi na východnom Slovensku, napr. medzi J. Smržom a Dr. Očenáškom, prinášali informačné články z jednotlivých regiónov Slovenska, napr. o Orave (prírodné krásy, hospodárstvo, národnostné zloženie, náboženské vierovyznania, osobnosti) a uverejňovali i články o minulosti Slovenska.

Z článkov a správ sme na ilustráciu vybrali tieto: *Východné Slovensko proti Rothemerovcom*;¹¹² LAUBAL, Frant. *Otázka československá z hľadiska historického*;¹¹³ KOHOUT, K. *O Dra E. Beneše*;¹¹⁴ ŠTRÁFELDA, V. *Legionári a politika*;¹¹⁵ Dr. V. Tukov *novoročný prejav*;¹¹⁶ *Bašta reakcie*.¹¹⁷ Výber ďalších článkov:

¹¹⁰Napr. v článkoch: Číslice, které žalují, kde písali, že stále menej ľudí sa hlási k niektorej cirkvi, ale finančné výdavky na cirkev stúpajú. In *Stráž Východu*, 4. apríla 1928, roč. 2, č. 14, s. 2; LOUBAL, Fr. *Nástup klerikální ofensivy?* In *Stráž Východu*, 19. apríla 1928, roč. 2, č. 16, s. 1.

¹¹¹Napr. *O budúciho starostu města Košic*. In *Stráž Východu*, 8. septembra 1927, roč. 1, č. 3, s. 1; *Čo vykonal samospráva mesta Košic 1923 – 1927*. In *Stráž Východu*, 28. septembra 1927, roč. 1, č. 6, s. 4.

¹¹²*Stráž Východu*, 1. septembra 1927, roč. 1, č. 2, s. 1.

¹¹³*Stráž Východu*, 22. septembra 1927, roč. 1, č. 5, s. 1.

¹¹⁴*Stráž*, ref. 113.

¹¹⁵*Stráž Východu*, 14. októbra 1927, roč. 1, č. 8, s. 5.

¹¹⁶Kritický článok na adresu V. Tuku. Pozri *Stráž Východu*, 18. januára 1928, roč. 2, č. 3, s. 1.

¹¹⁷Kritika Maďarska a jeho režimu. Pozri *Stráž Východu*, 25. januára 1928, roč. 2, č. 4, s. 2-3.

Radio a Slovensko, Niečo o novom Rusku, Ludová strana v Prahe a na Slovensku (kritika ľudákov), *Komunisté a my* (kritika komunistov).

V prílohe *Divadlo* (prvá vyšla 10. novembra 1927) uverejňovali články, oznamy a správy z divadelného života v Košiciach, najmä podujatia Východoslovenského národného divadla v Košiciach a bábkového divadla Sokola v Košiciach.

Boli to noviny vyššej úrovne, neriešili na svojich stránkach osobné spory a animozity osôb rôzneho politického zamerania. Možno v nich nájsť cenné informácie o činnosti národných socialistov na východnom Slovensku (najmä v Košiciach) a Podkarpatskej Rusi, podporovali sociálne záujmy štátnych zamestnancov na východnom Slovensku (železničiarov, úradníkov), ktorí boli väčšinou Česi. Obsahujú tiež veľa článkov o politike a analýze politického vývoja a vývoja politických strán.¹¹⁸ Z politického pohľadu sa prikláňali na stranu socialistických strán (národno-socialistickej a sociálnodemokratickej), podporovali takisto legionárov a ich spolok Československú obec legionársku.

Historik nájde v týchto novinách cenné informácie o aktivitách národných socialistov na východnom Slovensku a Podkarpatskej Rusi (napr. zoznam kandidátov v obecných voľbách), o politike E. Beneša (hoci je len jednostranne chválená) či presné údaje o štátnom rozpočte ČSR na rok 1928.

Svojpomoc

Noviny roľníckeho družstva Svojpomoc, ktoré bolo založené roku 1927 v Prešove. Vychádzali nepravidelne 10 až 21 krát ročne nepretržite od roku 1929 do roku 1938, kedy zmenili názov na *Šarišská svojpomoc*. Písané boli v češtine, potom striedavo v slovenčine a češtine (každé druhé číslo bolo v češtine).

Vhodné periodikum pre štúdium družstevníctva zamerané na región Šariš. Obsahuje články o družstevníkoch a ich hnutí, o Roľníckej vzájomnej pokladnici v Prešove, o Roľníckom družstve v Prešove. Tieto noviny presadzovali program ČNSS, ale napr. tiež revíziu pozemkovej reformy. Vystupovali proti agrárnikom (nazývali ich zásadne „argalášmi“), kritizovali veľkostatkárov a podporovali slovenského maloroľníka.

Šariš – spoločenský a hospodársky nestranný týždenník

Vychádzal v rokoch 1927 a 1928 v Sabinove (*rovnomený a významnejší týždenník vychádzal od roku 1930 v Prešove – pozn. autor*), jeho majiteľom a vydavateľom bol Gustáv Stehr, kníhtlačiar a kníhkupec zo Sabinova. Najvyššiu úroveň mali tieto noviny paradoxne v prvom ročníku, mali veľký formát, potom postupne upadali, zmenšil sa formát i počet strán, zrejme v dôsledku nedostatku financií. Ich text sa vyznačoval nižšou úrovňou slovenskej gramatiky.

Redakcia v úvodníku prvého čísla vysvetlila vydávanie týchto novín – „aby vedeli o východných Slovákoch bratia na Západe i inde“ – a zdôraznila, že „tento náš časopis je prvým slovenským nestranným týždenníkom na našom Východe, ktorý bude chrániť naše hospodárske záujmy a ktorý oboznámi všetkých našich priateľov a nepriateľov s naším Východom“.¹¹⁹ Symbolicky mal tento týždenník

¹¹⁸Napr. článok MOUDRÝ, K. Politické strany a inteligencia. In *Stráž Východu*, 21. marca 1928, roč. 2, č. 12, s. 1.

¹¹⁹Redakcia. Šariš, úvodník. In *Šariš*, 16. januára 1927, roč. 1, č. 1, s. 1.

v hlavičke kresbu robotníka a roľníka, pretože bránil záujmy týchto sociálnych vrstiev.

Uverejňovali v ňom články z vnútropolitického diania v ČSR, z východného Slovenska, zo Sabinova, aj krátke správy zo sveta. Rubriky: Naš kraj, Republika, Zo sveta, Cudzozemsko, Smiechoty, Žarty, Besednica (prinášali tu krátke literárne útvary – poviedky, napr. i od A. P. Čechova), Hospodárstvo (poučné články pre roľníkov, napr. *Niekoľko rád pre gazdu, Ako hlboko orat?*), Hvezdárstvo. Nájde sa tu tiež prehľad jarmokov v okrese Sabinov v roku 1927, básne vo východoslovenskom (zemplínskom) dialekte, rady pre roľníkov a gazdov (napr. kedy sa oteliť krava, kobyľa, oprasiť sviňa), články proti Rothemereovi a jeho iredente, licitačné oznamy (najmä od druhého ročníka, zrejme mali z toho určitý finančný príjem). Pre historika je zaujímavý prehľad obecných volieb v Sabinove v októbri 1927¹²⁰ a výsledky týchto volieb v článku *Obecné volby v Sabinove*.¹²¹

Ďalšie príklady článkov: *Roľnícka otázka*, *Scotus Viator*, *Borba s nákazlivými chorobami a maláriou*, *Rozhúčka s p. šk. inšpektorom Jozefom Jurekom*,¹²² KOSTOLNIANSKÝ, G. *Kto je muž*,¹²³ *Vystahovalectvo*, *Budeme mať v Sabinove radiofonnú stanicu pre verejnosť*,¹²⁴ *Životopis Antona Eiszelta*,¹²⁵ *Slávnostný vchod nového biskupa do Prešova*, *Volby do obcí*, *Či je robotníctvo drahé*,¹²⁶ *Šarišský spolok chovateľov drôbeže*. *Jeho vznik a význam*,¹²⁷ –S–. *Politické strany*,¹²⁸ –ik. Sabinov,¹²⁹ –S–. *K 50-temu výročiu smrti básnika Bohuslav Nosák–Nezabudova*,¹³⁰ *Oslava Bohuslava Nosáka Nezabudova v Sabinove*,¹³¹ *Spalovanie vdov v Indii*,¹³² *Pokrok ľudstva*,¹³³ *Nové spolky na obzore*,¹³⁴ NAGY, Eužen. *Daňová reforma*, *občianstvo a štát*, *Lexo. Paštiky z ľudského mäsa*.¹³⁵

Tieto regionálne noviny poskytujú historikovi dobrý materiál k analýze udalostí v Sabinove a Šariši na konci 20. rokov 20. storočia. Z dosiaľ prebratých a analyzovaných novín patrili medzi tie s vyššou úrovňou, hlavne po obsahovej

¹²⁰Šariš, 23. októbra 1927, roč. 1, č. 40-41, s. 1-2.

¹²¹Šariš, 6. novembra 1927, roč. 1, č. 42, s. 1.

¹²²Šariš, 12. februára 1927, roč. 2, č. 4, s. 1.

¹²³Autor tohto článku kritizuje alkoholizmus u mužov. Pozri Šariš, 19. februára 1928, roč. 2, č. 5, s. 1.

¹²⁴Šariš, 6. februára 1927, roč. 1, č. 4, s. 1.

¹²⁵Bol to bývalý mešťanosta Sabinova. Šariš, 20. februára 1927, roč. 1, č. 6, s. 1.

¹²⁶Článok prinášajúci analýzy miezd robotníkov. Pozri Šariš, 20. marca 1927, roč. 1, č. 10, s. 1-2.

¹²⁷Šariš, 20. marca 1927, roč. 1, č. 10, s. 3.

¹²⁸Kritika politických strán a poslancov v parlamente. Šariš, 27. marca 1927, roč. 1, č. 11, s. 1.

¹²⁹Sú tu rôzne dôležité informácie o Sabinove. Šariš, 3. apríla 1927, roč. 1, č. 12, s. 1.

¹³⁰Šariš, 10. apríla 1927, roč. 1, č. 13, s. 1-2.

¹³¹Šariš, 3. júla 1927, roč. 1, č. 25, s. 1-2.

¹³²Šariš, 1. mája 1927, roč. 1, č. 16, s. 2.

¹³³Článok približujúci let Lindbergha cez Atlantik, pričom v druhej časti sa autor zamyslel nad pokrokom ľudstva. In Šariš, 5. júna 1927, roč. 1, č. 21, s. 1.

¹³⁴Autor podáva kritiku spolkov v Sabinove. Napísal, že len z miestneho odboru Matice slovenskej vystúpilo vyše 30 členov, no mali byť založené nové spolky Slovenská liga, Okresná pečlivost o mládež a Letecká liga. In Šariš, 12. júna 1927, roč. 1, č. 22, s. 1.

¹³⁵V tomto článku je opísaný prípad hostinského Dmomešenka, ktorý tajne opíjal a potom zabíjal svojich hostí, pričom pripravoval „chutné“ paštéty a mäso z pečenia týchto ľudských mŕtvol a nič netušiaci zákazníci ich paradoxne obdivovali. Pozri Šariš, 4. septembra 1927, roč. 1, č. 34, s. 1.

stránke (poskytujú veľa praktických informácií), a to hlavne v prvom ročníku. Po formálnej gramatickej stránke mali slabšiu úroveň. Neskoršie v druhom ročníku poklesla ich úroveň i z hľadiska obsahu, znížil sa počet strán vydavateľského formátu. Cenné u nich bolo to, že nepolitizovali (na rozdiel od mnohých iných regionálnych týždenníkov), ale skôr radili, najmä roľníkom a robotníkom, obsahovali tiež veľa krátkych správ zo svetového diania, nielen z východného Slovenska a Sabinova.

Šarišské noviny – nepolitický týždenník

Tento týždenník vychádzal len jeden rok (1928) v Prešove a hoci mal v hlavíčke nepolitickosť, nepolitický nemohol byť, pretože bol orgánom Republikánskej strany zemedelského a maloroľníckeho ľudu. Cieľ týchto novín bol naznačený v úvodníku 1. čísla: pomáhať šarišskému ľudu, pričom tieto noviny mala reprezentovať láska a statočnosť. Bol to regionálny týždenník, ktorý presadzoval slovenské národné povedomie, pritom tiež československú jednotu. Publikoval názory namierené proti komunistom,¹³⁶ taktiež proti ľudákovi, maďarskej iredente a maďarónom¹³⁷ i proti národným demokratom. Veľa článkov je namierených proti novinám *Východný Slovák*, pre ktorého boli *Šarišské noviny* konkurenciou.¹³⁸

V tomto týždenníku boli publikované značne konfrontačné články, napr. spomínaný konflikt medzi týmito novinami a majiteľom a vydavateľom *Východného Slováka* Dr. Alexom Duchoňom.¹³⁹ Do tohto sporu vniesol veľa svetla

¹³⁶Uverejnili napr. parafrázu: „Kto je komunist? Taký „poriadny“ človek, ktorý by sa so všetkým rád delil, čo nie je jeho.“

¹³⁷V článkoch: Dezider Báno – „Ináč tak sa nám zdá, že maďarským džentrikom ešte sa príliš dobre vedie u nás. Nepoškodilo by im trochu viac skromnosti a viac loyality.“ In *Šarišské noviny*, 18. februára 1928, roč. 1, č. 2, s. 2; Slovo pre „Új Világ“ – „Náš časopis založili sme z idealizmu a z lásky k ľudu slovenskému a práve preto budeme si držať vždy za povinnosť, aby sme poukazovali na prechmaty istých štreberov.“ In *Šarišské noviny*, 25. februára 1928, roč. 1, č. 3, s. 1.

¹³⁸Dr. Duchoň, majiteľ a vydavateľ *Východného Slováka* sa vyslovil, že tajomníkovi Marenčinovi vylámal krky: „Velavážení pánovia od „Východného Slováka“, buďte trochu uznanlivejší a pravdumilovnejší, lebo tento Váš článok so svojou lžou a so svojimi vymysleninami neposlúži Vám ku cti.“ V ďalšom podobnom článku Dolu s maskou! autor napísal: „Otravovateľ studní, Duchoňov „časopis“ týždenník „Východný Slovák“ v poslednom čase vyceril svoje špinavé zuby na nás. Jeho písáčky nesú sa tónom tak hrubým, nízkym a lživým, že v záujme širokej verejnosti pokladáme za nutné demaskovať tak „Východného Slováka“, jako tých, ktorí za jeho chrbtom stoja.“ In *Šarišské noviny*, 24. marca 1928, roč. 1, č. 7, s. 1; Švindlerstvá vo „Východnom Slováku“, Vredy: „Ticho a vážne sme chceli pracovať; keď ale Duchoňov orgán napadol nás spôsobom nekvalifikovaným a podvodným... nuž nezostalo nič iného, než to, že sme sa museli brániť... A keď sme zbadali, že tu sa jedná o vred, ktorý je škodlivý pre ľud a pre spoločenstvo vôbec, rozhodli sme sa, že ten vred musí sa odstrániť spôsobom operatívnym... základom našej práce je láska, ale tu ide o šariš. ľud, ktorý chcú podvodným spôsobom zavádzať a to je to, čo nesmieme dopustiť, preto ideme na vred s nožom.“ In *Šarišské noviny*, 14. apríla 1928, roč. 1, č. 10, s. 1.

¹³⁹Vid' článok Dr. Duchoň proti slovenským kultúrnym inštitúciám od autora podpísaného ako Bývalý člen obecného zastupiteľstva. Duchoň bol miestnym vodcom národných demokratov, zamestnaný bol ako verejný notár v Prešove. Autor článku ho kritizoval, že vystupoval v obecnom zastupiteľstve v ne-dôležitých malicherných veciach a mnohým nerozumel, že bol proti podpore Slovenského národného divadla v Košiciach vo výške 5000 Kč (on chcel schváliť len 2000 Kč), lebo že „vraj Nár. divadlo nehraje slovensky ale česky a preto nezasluhuje podpory. Prosím tak hovorí Duchoň, on vytýka češtinu, on ktorý do dnes má maďarsku domácnosť a dcéru vychováva vo Viedni!“ In *Šarišské noviny*, 31. marca 1928, roč. 1, č. 8, s. 2.

článok *Členom Národnej Demokracie a vôbec Šarišskej verejnosti*, ktorý napísal zodpovedný redaktor *Východného Slováka* Vladimír Babylonský, pričom v ňom kritizoval osobnosť Dr. Duchoňa a opisoval škody, ktoré narobil v Československej národnodemokratickej strane v Prešove.¹⁴⁰ Tohto sporu sa týkal aj článok Vojtecha Marenčina *Z vysoka*.¹⁴¹

Celá kauza konfliktu Dr. Duchoňa a V. Marenčina skončila na súde: Dr. Duchoň podal na súd súkromný návrh proti redaktorovi V. Marenčinovi pre dvojnásobný prečin „pomlavy spáchaný tlačou“. Nevieme však, ako sa tento osobný konflikt skončil.

Šarišské noviny prinášali články a správy najmä z regiónu Šariša, hlavne z Prešova, zriedka aj krátke články zo sveta.¹⁴² Ďalej uverejňovali krátke správy zo sveta a domova v rubrike *Chýrnik*, tiež krátke správy zo športu – najmä výsledky futbalu z regiónu. Väčšina informácií bola najmä z Prešova, publikovali veľa licitačných a dražobných oznamov. O politickom smerovaní tohto periodika svedčia uverejňované básne k meninám Dr. Juraja Slávika, bývalého ministra vnútra. O inklinácii k agrárnej strane nás presvedča článok *Desatoro venkovského človeka*.¹⁴³ Gusto Slezák-Pohronský písal články o kultúre, napr. v *Kultúrnej hliadke* o Martinovi Kukučínovi a vlastné literárne poviedky, napr. v *Besednici* pod názvom *Putá*.

Príklady ďalších článkov: *Opravdivý republikanizmus, alebo falošný demokratizmus?*, *K obecným voľbám v Prešove*,¹⁴⁴ *Dr. Milan Hodža* (chváliaci článok tohto politika), *Strašné snehové víchrice v Rusku*, *Vývoj Rolníckych vzájomných pokladníc na východnom Slovensku*,¹⁴⁵ *SLEZÁK-POHRONSKÝ, G. Svornosť*,¹⁴⁶ *Čo žiadajú roľníci mesta Prešova?*, *Hold zemedelcov Československému štátu*, *Manifestácia roľníckeho ľudu v Prahe*,¹⁴⁷ *Pittsburghská Dohoda*.¹⁴⁸

Historik môže na základe textov z týchto regionálnych novín analyzovať príčiny konfliktu medzi *Šariškými novinami* a *Východným Slovákom*, ktorý mal podobu osobného konfliktu medzi Vojtechom Marenčinom a JUDr. Alexom Duchoňom (obsah čísel 10 a 11 je venovaný skoro celý tomuto sporu), môže skúmať život Dr. Duchoňa, jeho politickú kariéru, vývoj v Československej národno-demokratickej strane v Prešove (členskú základňu atď.), ďalej môže

¹⁴⁰Šarišské noviny, 21. apríla 1928, roč. 1, č. 11, s. 2.

¹⁴¹Šarišské noviny, 5. mája 1928, roč. 1, č. 13, s. 1.

¹⁴²Napr. SLEZÁK-POHRONSKÝ, Gusto. Čína. In *Šarišské noviny*, 26. mája 1928, roč. 1, č. 16, s. 1.

¹⁴³„Pri všetkom svojom konaní choď za príkladom svojho veľkého vodcu Antona Švehlu.“ In *Šarišské noviny*, 2. júna 1928, roč. 1, č. 17, s. 2.

¹⁴⁴Je tu zoznam kandidátov s komentárom za jednotlivé politické strany. *Šarišské noviny*, 14. júla 1928, roč. 1, č. 23, s. 2.

¹⁴⁵Šarišské noviny, 25. februára 1928, roč. 1, č. 3, s. 2.

¹⁴⁶Apel na Slovákov na východnom Slovensku, aby boli uvedomelí, prebudení a aktívni. *Šarišské noviny*, 17. marca 1928, roč. 1, č. 6, s. 1.

¹⁴⁷Opis manifestácie roľníkov v Prahe 16. a 17. mája 1928, kde bolo 100 000 ľudí. Autor uverejnil mená roľníkov, ktorí sa jej zúčastnili z okresov Prešov a Giraltovce. *Šarišské noviny*, 26. mája 1928, roč. 1, č. 16, s. 1.

¹⁴⁸Šarišské noviny, 2. júna 1928, roč. 1, č. 17, s. 1.

analyzovať spoločenský život v Prešove a v Šariši v roku 1928 (hospodárske pomery, napr. článok *Pre hospodárske povznesenie mesta Prešova*, či politický vývoj v Prešove).

Na záver k tomuto periodiku dodávame, že to boli značne konfrontačné noviny, poznačené konfliktom medzi V. Marenčinom a Dr. A. Duchoňom, pričom v textoch je možné nájsť značný počet gramatických chýb. Po obsahovej stránke je tu veľa informácií o meste Prešov a regióne Šariš.

Zánik tohto týždenníka bol zaujímavý, ale nie nezvyčajný pre podobné regionálne noviny. V čísle 25 z 28. júla 1928 bol pod hlavičkou oznam, že *Šarišské noviny* nebudú z technických príčin vychádzať tri týždne, najbližšie číslo malo vyjsť 25. augusta 1928, no už nikdy nevyšli a definitívne zanikli. Snáď i samotní agráристи nemali záujem vydávať ďalej tieto noviny, ktoré boli značne konfrontačné a neprispievali určite Republikánskej strane zemedelského a maloroľníckeho ľudu k popularite medzi miestnymi občanmi východného Slovenska.

Východ Republiky – politický nestranný denník

Podľa oficiálneho označenia to bol nezávislý republikánsky politický denník, vychádzal v rokoch 1935 a 1936. Bol hlavičkovým časopisom známeho denníka *Slovenský východ*, mal podobný charakter a obsah, ktorý bol značne nadstranícky, čo bolo cenné vzhľadom na to, že to boli noviny agrárnej strany. Začal vychádzať roku 1935, čo nebola náhoda, lebo premiérom sa stal M. Hodža, teda vzrástol vplyv agráristov i na Slovensku. Tento denník presadzoval politiku agrárnej strany a M. Hodžu na Slovensku, najmä v oblasti hospodárstva. Formálna úroveň bola na pomerne vysokej úrovni, v obsahu sa vyskytovalo málo gramatických chýb v porovnaní s denníkmi a týždenníkmi poprevratového obdobia a obdobia 20. rokov.

Tento denník obsahoval články zo svetovej politiky (najvýznamnejšie udalosti uverejňovali na titulnej strane), z vnútropolitického diania v medzivojnovej ČSR, tiež z Podkarpatskej Rusi, pravidelne uverejňovali program rozhlasových staníc (v sobotu na 5. strane), programy kín v Košiciach, Michalovciach, na strednom Slovensku (v Žiline) a v mestách na Podkarpatskej Rusi. 3. strana bola písaná v češtine a prinášala správy z Podkarpatskej Rusi, najmä z miest. Na 5. strane boli správy z kultúry (napr. z Mestského divadla v Košiciach, i zo svetovej kultúry, napr. o úmrtí spisovateľa R. Kiplinga), 6. strana prinášala športové aktuality (napr. riešiteľskú súťaž v šachu, šachové súťaže (aj prepis partií), články zo športových podujatí zo sveta i domova, napr. zo zimných olympijských hier v Garmisch-Partenkirchen). V týchto novinách možno nájsť tiež snehové správy, niekedy na 5. strane bola kultúra so športom spolu, na 6. strane vychádzalo v sobotu Sobotné čítanie. Tento denník vychádzal aj v nedeľu, nie však v pondelok. Veľa článkov bolo najmä z Košíc (z politiky a kultúry, napr. o podujatiach Mestského osvetového zboru v Košiciach), zriedka uverejňovali správy aj zo Spiša (najmä z kultúry z Levoče a zo Spišskej Novej Vsi), tiež z Prešova (napr. o Sokole, o šachovom športe). Uverejňovali taktiež kurzy európskych mien a amerického dolára. Anton Prídavok písal články o kultúrnych osobnostiach Slovenska, napr. o J. Záborskom, o L. Nádaši-Jégém.

Príklady článkov: STOJANOVIČ, Dušan. *Kultúrne snahy Juhoslávie*;¹⁴⁹ *Habeš hlási: Italoovia na ústupe*¹⁵⁰ (ďalšie čísla prinášali tiež správy o vojne v Etiópii); ŠKULTÉTY, Jozef. *Na okraj prvej Štúrovej akcie*;¹⁵¹ *Majstri čs. športu v r. 1935*;¹⁵² MUSSIK, Viktor. *Novoročné oslavy v Číne*;¹⁵³ HOZA, Štefan. *Slovensko potrebuje druhé divadlo!*;¹⁵⁴ *Nová situácia v politických stranách*,¹⁵⁵ *Člen Hitlerovho SA odsúdený v Košiciach*,¹⁵⁶ *Deti sa budú modliť za Mussoliniho*,¹⁵⁷ *Hitler prorokuje pre rok 1936 mier*,¹⁵⁸ *Jaká je koncentrace a hustota obyvateľ Podk. Rusi* (na 1 km² žilo 57 obyvateľov na Podkarpatskej Rusi, v Čechách to bolo 137, na Slovensku 68),¹⁵⁹ vk. *Kultúrna výstava v Levoči*,¹⁶⁰ JEŽEK, Svätopluk. *Pravá tvár filmu v Tretej ríši*,¹⁶¹ BARANY, V. G. *K urbariální otázce na Podk. Rusi*,¹⁶² jgb: *Kolko denníkov vychádza na svete?*,¹⁶³ ml. *Pohyb obyvateľstva za rok 1935 v Užhorodě*, dr. B. *Najdrahšia spoločnosť sveta*,¹⁶⁴ ml. *Úbytok zločinnosti na Užhorodsku*, j. h. *Pozemková reforma na Podk. Rusi*,¹⁶⁵ nk. *Záslužná činnosť košickej polície*,¹⁶⁶ *Anglický kráľ zomrel* (správa

¹⁴⁹Východ Republiky, 1. januára 1936, roč. 2, č. 1, s. 7.

¹⁵⁰Východ Republiky, 4. januára 1936, roč. 2, č. 3, s. 1.

¹⁵¹Východ, ref. 150, s. 2.

¹⁵²Východ, ref. 150, s. 8.

¹⁵³Východ Republiky, 5. januára 1936, roč. 2, č. 4, s. 4.

¹⁵⁴Východ, ref. 153, s. 6.

¹⁵⁵„Do takejto situácie vpadol boj o prezidenta. Tu dokázal Hodža, že je našim najprezieravejším politikom po Masarykovi.“ In *Východ Republiky*, 7. januára 1936, roč. 2, č. 5, s. 2.

¹⁵⁶Šlo o 26-ročného Antona Grubera z Rakúska, ktorého 12. júna 1935 zatkli v Košiciach a našli u neho legitimácie Zväzu nemeckej Hitlerovej mládeže a SA. *Východ Republiky*, 9. januára 1936, roč. 2, č. 7, s. 2.

¹⁵⁷„Deti v Taliansku sa mali podľa organizácie čiernych košiel skautov a skautiek modliť pred jedlom túto modlitbu: „Milý Bože, chráň našu milovanú vlasť a našich vojakov vo východnej Afrike, ktorí tam prinášajú s rímskou civilizáciou svetlo kríža Kristovho. Ochraňuj nášho Vodcu a zachovaj ho čo najdlhšie Itálii, ktorá je už Tvojím obľúbeným dieťaťom po stáročia.“ Pozri bližšie *Východ Republiky*, 10. januára 1936, roč. 2, č. 8, s. 1.

¹⁵⁸„Do nového roku vstupujeme, vravel Hitler (na recepcii 51 veľvyslancov v Berlíne – pozn. autor), naplnený túžbou žiť v mieri s ostatnými národmi sveta a spolupracovať s nimi vo vzájomnom pochopení pre blaho a pokrok ľudstva... nakoniec vyslovil Hitler nádej, že nový rok prinesie túžobné očakávané uvoľnenie medzi národmi a skutočný mier.“ In *Východ Republiky*, 11. januára 1936, roč. 2, č. 9, s. 1.

¹⁵⁹Východ, ref. 158, s. 3.

¹⁶⁰Východ, ref. 158, s. 7.

¹⁶¹„Film „nového Nemecka“ má dvojakú tvár ako Janus. Film pre domácu potrebu má iný propagačný smer ako film na vývoz. Z toho tiež vyplýva, že oficiálne prejavy, určené cudzine, oplývajú krásnymi slovami, na ktoré by mohol prisahať mnohý demokrat a humanista, kdežto skutočnosť v Tretej ríši je iná.“ In *Východ Republiky*, 12. januára 1936, roč. 2, č. 10, s. 3.

¹⁶²Východ, ref. 161, s. 4.

¹⁶³Autor napísal, že to bolo spolu 12 860 denníkov, z toho 8650 v Európe, 2160 v USA, 1640 v Ázii, 210 v Afrike, 200 v Austrálii. *Východ*, ref. 161, s. 7.

¹⁶⁴Článok prinášajúci zaujímavé fakty o Spoločnosti národov (SN), napr. finančné príspevky jednotlivých štátov. Rozpočet na rok 1935 bol 30 mil. švajčiarskych frankov, t. j. 200 mil. Kč, generálny tajomník SN Avenol mal mesačný plat 8000 švajčiarskych frankov, t. j. 50 000 Kč, obyčajní úradníci dostávali od 1500 do 3000 švajčiarskych frankov. Pozri *Východ Republiky*, 14. januára 1936, roč. 2, č. 11, s. 4.

¹⁶⁵Východ Republiky, 18. januára 1936, roč. 2, č. 15, s. 3.

¹⁶⁶Východ, ref. 165, s. 7.

o úmrtí Juraja V.),¹⁶⁷ *Na šábes v Užhorode*, Dr. Marko Weirich. *Zahraničný obchod roku 1935*,¹⁶⁸ f-n. *Ustavení propagačného odboru Národohospodárskeho sboru pro Podkarpatskou Rus*,¹⁶⁹ *Sjazd republikánskeho demokratizmu*,¹⁷⁰ *Veľký prejav predsedu vlády dr. Hodžu*,¹⁷¹ Dr. B. *Pripojovala se Podkarpatská Rus k ČSR vědomě?*,¹⁷² od ženevského spravodajca. *Jehlicskov podvod s memorandom. Dvorčáka vynesl zo sekretariátu Spoločnosti národov*,¹⁷³ *Eles. Hitler: Vojna je politika bahna*,¹⁷⁴ *FILLA, H. Vitame predsedu vlády v Košiciach*,¹⁷⁵ *Dr. V. Barany. Inteligence Podkarpatské Rusi*,¹⁷⁶ *lj. Nemecko pochovalo slobodu tlače*,¹⁷⁷ a. c. *Kolik je na Podkarpatské Rusi škol a učitelů?*,¹⁷⁸ *Cizinci podle národnosti na Podkarpatské Rusi*.¹⁷⁹

Historik môže čerpať z týchto novín správy zo sveta (na titulnej strane bola vždy najvýznamnejšia svetová udalosť), z domova, najmä o Podkarpatskej Rusi (politika, hospodárstvo, kultúra) a o diani v Košiciach, čiastočne aj na ostatnom východnom Slovensku (Spiš, Prešov), o politických zjazdoch a podujatiach agrárnej strany, napr. i štatistiku o hospodárení Agrárnej banky československej.¹⁸⁰ Nájde tu tiež zoznam koncesionárov (firmy, inštitúcie a jednotlivci), ktorí vlastnili telefón v Michalovciach (meno, adresa, číslo telefónu).

Zemplínska stráž – nepolitický, spoločenský časopis

Regionálne noviny *Zemplínska stráž* vychádzali vo Vranove dvakrát v mesiaci, a to presne jeden rok od 31. marca 1922 do 31. marca 1923. Začal ich vydávať Miestny odbor Maticy slovenskej (MO MS) vo Vranove, ktorý zdôrazňoval nepolitickosť, pričom chcel „budiť národné povedomie, šíriť lásku k vlasti a dvíhať kultúrnu úroveň nášho ľudu“. Prispievali do nich najmä miestni učitelia. Cieľ týchto novín vystihujú slová „Preč so starým duchom, preč s nemiestnou váhavosťou – s radostou a nadšením chopte sa obrodnej práce, vstúpajte do srdca ľudu vrelú lásku k oslobodenej vlasti a rozsievajte všade slovenské povedomie.“¹⁸¹ Noviny teda burcovali k prebúdzaniu slovenského národného povedomia. Pod-

¹⁶⁷*Východ Republiky*, 22. januára 1936, roč. 2, č. 18, s. 1.

¹⁶⁸*Východ Republiky*, 26. januára 1936, roč. 2, č. 22, s. 1.

¹⁶⁹*Východ Republiky*, 28. januára 1936, roč. 2, č. 23, s. 3.

¹⁷⁰*Východ Republiky*, 30. januára 1936, roč. 2, č. 25, s. 1.

¹⁷¹*Východ Republiky*, 2. februára 1936, roč. 2, č. 28, s. 1.

¹⁷²*Východ*, ref. 171, s. 3.

¹⁷³*Východ Republiky*, 4. februára 1936, roč. 2, č. 29, s. 1.

¹⁷⁴Hitler prijal delegáciu francúzsko-nemeckého komitétu v Berlíne, keď ich uistoval, že v Nemecku nikto nechová nenávisť proti Francúzsku, že niekdajšia nespokojnosť už pominula. Pri odchode delegácie ešte Hitler poznamenal, že „to nemá zmyslu, dať pobiť milióny ľudí vo vojne, ktorá nič nerozhodne a ktorej cieľom je len odsťahovať sa pár kilometrov za hranice a ničť pritom kraje. Vojna není skutočnou politikou, to je politika nízkosti – bahna.“ In *Východ Republiky*, 12. februára 1936, roč. 2, č. 36, s. 2.

¹⁷⁵*Východ Republiky*, 1. marca 1936, roč. 2, č. 52, s. 1.

¹⁷⁶*Východ Republiky*, 13. marca 1936, roč. 2, č. 62, s. 3.

¹⁷⁷*Východ Republiky*, 15. marca 1936, roč. 2, č. 64, s. 12.

¹⁷⁸Článok s presnou štatistikou k 1. januáru 1936. *Východ Republiky*, 2. apríla 1936, roč. 2, č. 79, s. 3.

¹⁷⁹*Východ Republiky*, 14. mája 1936, roč. 2, č. 113, s. 3.

¹⁸⁰*Východ Republiky*, 8. marca 1936, roč. 2, č. 58, s. 12.

¹⁸¹Článok *Zemplínskeho učiteľstvu*. In *Zemplínska stráž*, 31. marca 1922, roč. 1, č. 1, s. 5.

porovala ich Tatra banka, jej pobočka vo Vranove, lebo tam mali tieto noviny otvorený účet.

Toto periodikum prinášalo informačné články z Vranova (z kultúry – o MO MS vo Vranove, o jednote Sokol vo Vranove), pričom pravidelnými rubrikami boli Drobnosti, Chýrnik (rôzne krátke správy z Vranova a z východného Slovenska), Pravidlá žitia (výroky, citáty, napr. „Čiň len dobro a nebudeš mať bázeň pred nikým.“) a Zrnká pravdy o ženách. Štefan Čačko publikoval na pokračovanie divadelné scenáre (obrazy zo života východných Slovákov), poviedky, výroky slávnych. Tieto noviny kritizovali takisto politické straníctvo.

Príklady článkov: –ik: „*Otázka slovenských kalvínov*“,¹⁸² SLÁVIK, Michal (*bol zemplínskym županom – pozn. autor*). *Zemplín v svetle číslic* (údaje o Zemplíne, štatistika počtu obyvateľov jednotlivých okresov),¹⁸³ *Župné sriadenie*,¹⁸⁴ KUŽMA, Julius. *Slovenská Obec Učiteľská* (kritika Zemskeho učiteľského spolku),¹⁸⁵ *Tatra banka* (o pobočke vo Vranove),¹⁸⁶ DROTÁR, Michal. *Slováci z východu*,¹⁸⁷ SLÁVIK, Michal. „*Rusínska otázka*“ v *Zemplíne*,¹⁸⁸ –s. *K otázke československej jednoty*,¹⁸⁹ *Socialismus a komunismus*,¹⁹⁰ Verný. *O panslavizme*,¹⁹¹ *Úverné družstvá* (článok na pokračovanie).

Z formálneho hľadiska sa vyznačovali tieto noviny slabšou úrovňou štylistiky a slovenskej gramatiky, čo bolo typické, ako sme už uviedli, pre slovenské regionálne poprevratové noviny. Pre historika je to vhodné periodikum pre štúdium Zemplína na začiatku 20. rokov 20. storočia a mesta Vranov, ďalej národ-

¹⁸²*Zemplínska stráž*, 16. apríla 1922, roč. 1, č. 2, s. 1-2.

¹⁸³*Zemplínska stráž*, 30. apríla 1922, roč. 1, č. 3, s. 1-3.

¹⁸⁴*Zemplínska stráž*, 16. mája 1922, roč. 1, č. 4, s. 1-4.

¹⁸⁵*Zemplínska*, ref. 184, s. 6.

¹⁸⁶*Zemplínska*, ref. 184, s. 6-7.

¹⁸⁷Kritika rusínskeho politika Žatkoviča, že preferoval katolíkov a kalvínov na úkor gréckokatolíkov, hoci Žatkovič bol sám gréckokatolík: „Žatkovič vydobil autonómii tým Rusínom, ktorí nehlasovali za Československú republiku, a dnes už i gréckokatolíckych Slovákov chce pripojiť k Podkarpatskej Rusi.“ Autor článku M. Drotár žil v USA, vrátil sa do ČSR a podporoval slovenské národné povedomie. In *Zemplínska stráž*, 31. mája 1922, roč. 1, č. 5, s. 3-5.

¹⁸⁸Autor navádzal k podpore Slovákov na úkor Rusínov. Pozri *Zemplínska stráž*, 16. júna 1922, roč. 1, č. 6, s. 1-6.

¹⁸⁹*Zemplínska stráž*, 31. júla 1922, roč. 1, č. 9, s. 1-3.

¹⁹⁰Nadčasový článok písaný anonymným autorom vo Vranove v auguste 1922, preto z neho čast odcitujeme: „Slovom, komunismus historia nám ukazuje skoršie ako pôvodný stav, z ktorého ľudstvo už vyšlo a ktorý opustilo, ponevác nebol účelný, než-li ako konečnú metu, za ktorou by sme speli. Komunismus ako praktický prostriedok hospodárskeho zdaru mas dosial sa neosvedčil. Pomery v te-rajšom Rusku nesmú nikoho mýliť. Rusko dôkazu o účelnosti komunismu ešte nepodalo, komunismus tamojší nenie komunismom ideovým – skoršie diktaturou nad proletariátom než-li vládou proletariátu – a v Rusku bol možný len po prehratej vojne pri 80 % analfabetov... Dnešný komunismus javí sa nám, abych tak povedal, episodou v socialnom boji, ktorý spoločnosť ľudská bojuje od svojho vzniku, listom v knihe evolúcie ľudstva, pokusom zjednať nápravu v neutešených pomeroch poválečných, bombou v rukách nemysliaceho davu a prostriedkom k politickej moci. Metou ľudstva ho nenazveme, lebo ubija súkromnú podnikavosť a neuznávajúc súkromného vlastníctva zbavuje jednotlivca tej hybnej síly, ktorá mu veľí pracovať, aby sa domohol spokojenosti, blahobytu, a odnímajúc mu chuť k práci pripravuje ho i o pravú životnú radosť.“ In *Zemplínska stráž*, 16. septembra 1922, roč. 1, č. 12, s. 1-3.

¹⁹¹Článok venovaný dedinskému ľudu. *Zemplínska*, ref. 190, s. 3-4.

nostných vzťahov na Zemplíne, napríklad možno študovať postavenie Rusínov v tejto oblasti.

Zemplínske noviny – národný a spoločenský týždenník

Vychádzali veľmi krátko (od 19. októbra 1928 do 13. januára 1929) na to, aby viac zasiahli do povedomia obyvateľov Michaloviec i širšieho regiónu Zemplína. Boli to regionálne slovenské noviny, oficiálne prezentované ako spoločenský časopis regionálneho charakteru. Hoci navonok neboli pod egidou žiadnej politickej strany, najbližšie mali k agrárnikom, teda Republikánskej strane zemedelského a maloroľníckeho ľudu. Presadzovali národné povedomie u Slovákov a československú štátnosť spojenú s dobrým spolunažívaním medzi Slovákmi a Čechmi. Boli určené predovšetkým Slovákom na Zemplíne, ktorých často vyzývali, aby už nečítali len maďarské noviny. Zo známejších osobností do nich prispieval tajomník 135. zboru Slovenskej ligy Marián Prídavok (brat známejšieho Antona Prídavka).

Mali strednú úroveň po stránke obsahovej i formálnej gramatickej a štylistickej. Je možné v nich nájsť menej kvalitných analytických článkov, skôr úvahy na rôzne témy. Obsahovali krátke správy z regiónu v rubrikách Chýrnik a Z nášho vidieku. Ďalšie rubriky: Feuilleton, Liečebný fond, Veselý kútik.

Príklady článkov: *Stát. odbor. škola na spracovanie dreva v Humennom*,¹⁹² *Oslavy 10. výročia slobody v M-Laborciach*,¹⁹³ (článok na pokračovanie), *Založenie odboru „Živeny“ v Snine*,¹⁹⁴ *V. F. Vodopis Zemplína dnes i v minulosti*,¹⁹⁵ *FOLK, V. Sokolstvo v Zemplíne a jeho program*.¹⁹⁶

Pre historika sú tieto regionálne noviny vhodné pri štúdiu dejín Zemplína, jeho spoločensko-politického a kultúrno-spoločenského života na konci 20. rokov 20. storočia.

Žiara Východu – týždenník a neskoršie časopis Československej soc. demokratickej strany robotníckej

Vychádzal v rokoch 1921 a 1922, bol to orgán Československej sociálnodemokratickej strany robotníckej (ČSSD) na východnom Slovensku. Obsahoval krátke správy zo svetovej, najmä európskej politiky formou telegramov zväčša na titulnej strane, alebo na 2. strane v rubrike Za hranicami. Z vnútropolitického diania tu uverejňovali správy a články z východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi, udalosti z Košíc, rôzne správy (politické, spoločenské, kultúrne) boli v rubrike Chýrnik, činnosť Robotníckej akadémie v Košiciach (informácie o prednáškach tohto spolku), o Robotníckej telovýchovnej jednote (R.T.J.) v Košiciach, ďalej vnútrostranícke oznamy a správy ČSSD z Košíc a Užhorodu formou Politickej hliadky (napr. informácie o zjazdoch tejto strany, schôdze župných výborov a župné konferencie). Ďalšie hliadky: odborová (odborníci železničiarov a pod.), legionárska, hliadka R.T.J., sociálna (napr. o aktivitách

¹⁹²Zemplínske noviny, 2. novembra 1928, roč. 1, č. 3, s. 2.

¹⁹³Zemplínske noviny, 16. novembra 1928, roč. 1, č. 5, s. 2.

¹⁹⁴Zemplínske noviny, 7. decembra 1928, roč. 1, č. 8, s. 1.

¹⁹⁵Zemplínska, ref. 194, s. 2.

¹⁹⁶Zemplínske noviny, 14. decembra 1928, roč. 1, č. 9, s. 1.

sociálnodemokratického podporného spolku Budúcnosť). Ďalej uverejňovali úvahy o socialistoch, resp. socialistickom smere v politike, správy o kultúrnych podujatiach organizovaných robotníkmi a robotníckymi spolkami i inými kultúrnymi spolkami v Košiciach, napr. miestny odbor Živeny, informácie o divadelných podujatiach, najmä v Košiciach, správy a články zo Šariša formou Šarišskej hliadky. Formou rubriky Dopisy uverejňovali správy z regiónov na východnom Slovensku, napr. z Vranova, z Krompách (články kritizujúce vykorisťovanie robotníkov). Kritizovali komunistov a ich poslanca Taussiga.¹⁹⁷ Komunistom vyčítali, že sa chceli zmocniť odborov (odborového združenia).¹⁹⁸ Poukazovali tiež na maďarónov, maďarsko-židovských kapitalistov, ktorí vykorisťovali podľa nich naďalej slovenský ľud, Maďarov – veľkostatkárov.¹⁹⁹ Kritizovali politiku autonómie Slovenskej ľudovej strany, že je namierená proti robotníkom.²⁰⁰ Útočili formou výčítok taktiež na konkurenčné slovenské regionálne noviny, napr. na *Slovenský východ*, ktorým vyčítali, že neboli dost politické a nepresadzovali dobre politické záujmy.

Príklady ďalších článkov a úvah: úvodníky na titulnej strane – vj. *Robotnícka politika*;²⁰¹ Tria. *Zmierajúci komunizmus*;²⁰² vj. *Janovská konferencia*; vj. *Volby v Maďarsku*; *Vzdelanie a peniaze*;²⁰³ vp. *Pozemková reforma*;²⁰⁴ *Internacionalizmus a nacionalizmus, medzinárodnosť a národnosť*;²⁰⁵ re. *K otvoreniu čítárne Rob. Akademie v Ko-*

¹⁹⁷Článok K-k. Šarišská hliadka – Valná hromada komunistov v Prešove. Autor v tomto článku kritizoval komunistického poslanca Taussiga: „Napadnul hulvátskym spôsobom, len jemu vlastným, niekolkoráz prítomného policajného kapitána Thomku... Toť skorší minister války, zrádca proletariátu, Kľofáč (výkriky „dolu s ním!“, „Fuj!“, toť sociálpatriot, zapredanec buržoázie, hraničiar Bechyně („dolu s ním, dolu...“). Surové duchaprázdné huckanie, Taussig však vie dobre, kde môže takto hovoriť: pred inteligentným fórom nie.“ In *Žiara Východu*, 6. marca 1922, roč. 2, č. 10, s. 1-2.

¹⁹⁸O tom uverejnili článok: Ježek. Škodcovia robotníckeho hnutia na Slovensku. In *Žiara Východu*, 20. mája 1922, roč. 2, č. 21, s. 1.

¹⁹⁹Na túto tému uverejnili prípad z Trebika v Šariši, kde na Görögovom majeri zbil Maďar veľkostatkár 70-ročného Slováka – robotníka tak, že ten zostal chorý niekoľko týždňov ležať v posteli. Pozri D-k. Šarišská hliadka. Pomáhajte! In *Žiara Východu*, 6. februára 1922, roč. 2, č. 6, s. 3.

²⁰⁰„Návrh autonómie má zabezpečiť výsadné privileje (*privilégiá* – pozn. autor) duchovenstva a s ním aristokracie – ľud by tým nezískal.“ Článok anonymného autora z politického života slovenského. In *Žiara Východu*, 13. marca 1922, roč. 2, č. 11, s. 1-2.

²⁰¹Vysvetlenie pojmov socialistická politika, pokroková politika, sociálna demokracia. In *Žiara Východu*, 30. januára 1922, roč. 2, č. 5, s. 1-2.

²⁰²Autor kritizoval komunistov a ich politiku: „Vlny komunizmu pomaly odpadávajú. Nie že by snád niekto chcel tvrdiť, že myšlienky komunizmu sú neuskutočniteľné, ale že sa dnes všeobecne poznalo (a najväčšiu zásluhu o to majú práve komunisti sami), že spôsobom, akým komunizmus pracuje a že v prostredí, v ktorom také pracuje, sa robia väčšie škody a nič sa nezískava... Odpadnutím zoslabili robotníctvo toľko (a to práve v najnebezpečnejšej povojnovej dobe), že už nemôžu tak mocno vystupovať a hájiť svojich záujmov.“ In *Žiara Východu*, 6. februára 1922, roč. 2, č. 6, s. 1-2.

²⁰³Anonymný autor písal o dôležitosti vzdelania pre robotníkov, o premene terajšej súkromno-kapitalistickej na socialistickú spoločnosť.

²⁰⁴Opísané problémy prevádzania pozemkovej reformy na Podkarpatskej Rusi. *Žiara Východu*, 27. marca 1922, roč. 2, č. 13, s. 2.

²⁰⁵Presadzovanie československého: „Zvlášte slovenský ľud musí vedieť, že je slovenský, že je členom národa československého.“ In *Žiara Východu*, 31. marca 1922, roč. 2, č. 14, s. 1.

šiciach; *Kam až siahla ľudácka politika*.²⁰⁶ Na túto tému ľudáckej politiky bol tiež článok vj. *Slovenská ľudová strana*.²⁰⁷ *Klerikálno-monarchistická provokácia v Užhorode*.²⁰⁸ Osvetové články na pokračovanie, napr. MUDr. Jar. Stuchlík. *Ako sa možno uchrániť duševných chorôb*, MIKULECKÝ, Ivan. *Janovská konferencia a socializmus, Robotníctvo na Janovskej konferencii*, ej: *Na ceste k jednote soc. hnutia*.

Regionálne politické noviny zamerané na slovenského robotníka na východnom Slovensku. Presadzovali politiku ČSSD na východnom Slovensku, články mali rozširovať duševný obzor súdruhov – ľavicovo zmyšľajúcich robotníkov a príslušníkov inteligencie, zdôrazňovali dôležitosť vzdelania u robotníkov, poukazovali na chyby verejného, národného, sociálneho a politického života cez prizmu sociálno-demokratickej politiky. Prinášali informácie aj z vidieku východného Slovenska, aby boli správy čo najúplnejšie. Noviny snažiac sa byť akýmsi neoficiálnym radcom robotníkov v ich sociálnych a politických zápasoch.

Historik môže pomocou tohto periodika analyzovať politiku ČSSD na východnom Slovensku.

Posledné číslo vyšlo 21. júna 1922. V dôsledku uznesenia zemského tlačového výboru ČSSD bol neskoršie vydávaný pre celé Slovensko jednotný týždenník sociálnodemokratickej strany pod názvom *Bojovník* v Ružomberku, aby sa zjednotila žurnalistická práca v ČSSD. Východné Slovensko tak stratilo sociálnodemokratické noviny.

Ako sa táto tlač dostávala ku konečnému cieľu, svojmu čitateľovi? Viacerými spôsobmi – priamou kúpou v novinovom stánku, objednaním formou predplatného alebo v obecných (mestských a dedinských) ľudových knižniciach, kde sa v čítárňach mohli čitatelia dostať k požadovaným obľúbeným novinám, i keď výber, najmä v menších knižniciach na vidieku, bol značne obmedzený. Podľa zákona z 22. júla 1919 č. 607 Zb. z. a n. o verejných obecných knižniciach úplná knižnica pozostávala z požičovne kníh, príručnej knižnice a čítárne. Na ilustráciu uvedieme príklad mesta Prešov a jeho mestskej ľudovej knižnice. Mesto Prešov zriadilo roku 1928 verejnú čítareň v dvoch miestnostiach mestskej budovy u Čierneho Orla. Táto miestnosť bolo predtým daná do prenájmu miestnemu odboru Matice slovenskej (MO MS), potom v druhej polovici 20. rokov slúžila do 20. hodiny večer čítárni, po tejto hodine MO MS. Čítareň bola otvorená každý deň od 11. do 12. hod. predpoludním a od 14. do 20. hod. popoludní.²⁰⁹

Do tejto prešovskej čítárne objednávali v roku 1929 tieto noviny a časopisy: 1. na účet mesta: *Národné Noviny*, *Slovenský Denník*, *Slovenský východ*, *Slovenská Politika*, *Robotnícke Noviny*, *Venkov*, *Národné Listy*, *Právo ľudu*, *Lidové Noviny*, *České*

²⁰⁶Kritika politiky Slovenskej ľudovej strany a jej presadzovania slovenskej autonómie: „V poslednom čase vytvorili slovenskí ľudáci spoločne s Maďarmi, Nemcami a komunistami spoločný front proti jednotnosti československého štátu.“ In *Ziara Východu*, 21. apríla 1922, roč. 2, č. 17, s. 1.

²⁰⁷*Ziara Východu*, 27. mája 1922, roč. 2, č. 22, s. 1.

²⁰⁸Kritika pozostatkov maďarizácie a maďarónstva: „...na koruhvách pred kostolom, kde zavítal pápežský nuncius Micara, boli znaky bývalého Uhorska.“

²⁰⁹Poplatok pre dospelých čitateľov bol ročne 3 Kč, pre študentov 1 Kč. Pri návšteve čítárne sa každý čitateľ zapísal pre ciele štatistiky, ktorú vypracovávali každoročne pracovníci čítárne.

Slovo, Naše Osвобоzenie, Hlas, Slovenské Pohľady, Prúdy, Vesna, Nový Svet, Živena, Krásy Slovenska, Naše Divadlo, Slovenský Hospodár, Kocúr, Světozor, Prager Presse, L'Europe Central, Ilustrovanaja Rossia, Jugoslovanský Turizam, Swiat, Selbstwehr, Židovské Zprávy, Palestina, Jüdische Rundschau, Die neue Rundschau, Képes Hét, Érdélyi Helikon, Nagyasszony, Nyugat, Šariš; 2. na účet MO MS v Prešove: *Naše Kniha, Pestrý Týden, Salón, Výtvarné Snahy, Zahraničná Politika, Naše Doba, Obzor Národohospodársky, Nové Čechy, Tempo, Hudební revue, Filosofie, Vesmír, Příroda, Časopis Muzeálnej spoločnosti, Přítomnost, Cesta, Slovenské Dielo*; 3. zdarma dochádzali tieto časopisy: *Realitný oznamovateľ, Úřednické Listy, Východný Slovák, Slovenský Sokol, Hlas Národní Obrany, Národné Noviny (USA), Swedenborská revue, Nový Jeruzalem, Stavebné Rozhledy, Hasičské listy, Slovenská Pravda, Prágai Magyar Hírlap, A Polgár, Krematorium*.²¹⁰

Zoznam objednávaných novín a časopisov prešovskej čítárne je pomerne rozsiahly a rozmanitý. Podobne to bolo v košickej čítárni, o niečo menej titulov tlače sa objednávalo v čítárňach okresných miest a najhoršie to bolo vo vidieckych obecných čítárňach, kde v dôsledku nedostatku finančných prostriedkov objednávali len pár kusov slovenských, prípadne na Spiši i nemeckých a maďarských novín a časopisov.

Príklad verejnej čítárne okresného mesta: verejná ľudová čítáreň v Spišskej Novej Vsi objednávala v roku 1935 všetky slovenské denníky, mesačníky, niekoľko českých denníkov a obrázkových časopisov. Zo slovenských týždenníkov objednávali Slovenský Lud a miestne týždenníky *Podtatranský kraj* a *Spišské hlasy*. Do knižnice kupovali všetky diela slovenskej literatúry a významnejšie české literárne práce. Čítáreň bola okrem pondelka otvorená každý deň a prístupná od 16. do 20. hod. a v nedeľu od 10. do 12. hod. a od 14. do 20. hod.²¹¹

V období prvej ČSR ponuka novín a časopisov bola pomerne rozsiahla, či už išlo o slovenskú, českú, nemeckú alebo maďarskú tlač. Svedčí o tom aj zoznam tlače objednávanej do mestskej čítárne v Prešove, ale taktiež do ďalších čítární a knižníc vtedajších slovenských miest. Kto mal záujem, dostal sa k požadovanému titulu novín či časopisov.

* * *

Z uvedených analyzovaných novín a časopisov mali najvyššiu úroveň *Košické noviny* a ich pokračovateľ *České noviny*. Analyzovaná tlač sa vyznačovala krátkym obdobím vydávania, čo bolo zapríčinené predovšetkým nedostatkom financií z rôznych príčin. Niektoré regionálne noviny dokázali byť nadstranícke, no iné sa veľmi tvrdo navzájom napádali, napr. *Východný Slovák* a *Šarišské noviny*. I to bola známa črta regionálnej dobovej tlače medzivojnového obdobia.

Ponuka novín a časopisov v sledovanom medzivojnovom období, ktoré boli vydávané na východnom Slovensku, bola pomerne rozsiahla. Kúpiť, objednať či prečítať v čítárni sa dali v podstate všetky dostupné noviny a časopisy, ktoré vychádzali na území prvej ČSR a niektoré i zo zahraničia. Tlač sa tak stala trvalou súčasťou života obyvateľov východného Slovenska. Treba si však uvedomiť,

²¹⁰Šariš, 1. februára 1930, roč. 1, č. 5, s. 2.

²¹¹Spišské hlasy, 16. februára 1935, roč. 2, č. 7, s. 5.

že v niektorých zaostalejších vidieckych oblastiach východného Slovenska ešte aj v medzivojnovom období pretrvávala negramotnosť starších generácií zdedená z uhorského obdobia, ale tá sa pomaly, ale systematicky odstraňovala u mladšej generácii v školách, ďalej prostredníctvom vzdelávacích kurzov v poprevratovom období i ďalšími rôznymi osvetovými a vzdelávacími podujatiami v nasledujúcich 20. a 30. rokoch. Negramotnosť sa úplne na východnom Slovensku neodstránila ani v tomto pomerne priaznivom medzivojnovom období, takže niektorí jedinci stále nevedeli čítať ani písať, preto pre nich osobne vydávanie novín nemalo zatial taký význam ako pre ich gramotných spoluobčanov. Napriek tomu vydávanie regionálnych novín a časopisov v sledovanom období ovplyvňovalo v značnej miere spoločenské dianie a zmýšľanie ľudí a podstatne prispelo k zvýšeniu vzdelanostnej úrovne občanov nielen nami sledovaného východného, ale celého územia Slovenska i vtedajšieho Československa. Pre historikov zase dobová regionálna tlač sa stala jedným z dôležitých historických prameňov, na základe ktorých môžu títo odborní pracovníci, samozrejme po príslušnej kritike a porovnaní s ostatnými druhmi prameňov, spracovávať z odborného historického pohľadu aj toto obdobie prvej ČSR.

The Periodical Slovak Regional Newspapers in Eastern Slovakia in the Period of the First Czechoslovak Republic in the View of Historian

Peter Zmátlo

Regional print and its publishing in the period of the early Czechoslovak republic were of big importance for society, mostly for educated people. Based on personal choice author describes and analyses from historian point of view some titles of magazines and newspapers printed in eastern Slovakia during interwar period. After a brief overview of publishing important newspapers and magazines (mostly weekly magazines) he close analyses the following titles (abecedarian following): *Cesta ku štěstí* (*Der Weg zum Glück*); *Divadelní svět*; *Echo Východu*; *Košice*; *Košické noviny*, later *České noviny*; *Ludovýchovný vestník*; *Náš ľud*, from april 1932 has changed title *Náš východoslovenský ľud*; *Nový svet* (*Prešovské noviny*); *Rovnosť*; *Společenský rádce* (*Gesellschafts Ratgeber*); *Stráž Východu*; *Svoj-pomoc*; *Šariš*; *Šarišské hlasy*; *Šarišské noviny*; *Východ Republiky*; *Zemplínska stráž*; *Zemplínske noviny*; *Žiara Východu*.

In the period of the first Czechoslovak republic there were a number of magazines and newspapers – Slovak, Czech, German and Hungarian. From the listed analyzed newspapers were the most rated *Košické noviny* and their followers *České noviny*. Most of the titles were published for a short period because of lack of money. Some regional newspapers could be politically unmotivated, others were very rude to each other such as *Východný Slovák* and *Šarišské noviny*. Press became the inseparable past of life but still there existed ignorance, mostly among older generation. Competent departments tried to help with education and other influence. Printing regional newspapers and magazines was important in the given period and greatly contributed to the increase of educational level of people not only in eastern but whole area of Slovakia.

Mgr. Peter Zmátlo, PhD.

Katedra histórie

Filozofická fakulta KU v Ružomberku

e-mail: zmatlo@ff.ku.sk